

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TÅSINGE ÅRBOG 2008

TÅSINGE MUSEUMSLAUG

Til medlemmer af Tåsinge Museumslaug!

Glem ikke giroblanketten i bogen, men indbetal
beløbet inden fristens udløb.

Skal pengene sendes, så brug helst indbetaling til postvæsenet,
da der ved andre former for betalingsoverførsler er konstateret
manglende navn på indbetaleren.

Sådanne tilfælde medfører unødige rykkerskrivelser
og eventuel udeblivelse af næste årbog!

TÅSINGE ÅRBOG 2008

Udgivet af
TÅSINGE MUSEUMSLAUGS FORLAG

Redaktion:
Tåsinge Museumslaugs Årbogsudvalg

ISBN 87-89921-18-6

Bogens tilrettelægning:
Erik Hansen, Tåsinge

Reproduktion, sats og tryk:
Isager, Svendborg (6221 3160)
Skriften er 11 punkt Garamond

Omslag:
240 g Chromocard, og papiret 115 g Maxi Gloss

Indbinding:
J. P. Møller Bogbinderi A/S, Haderslev

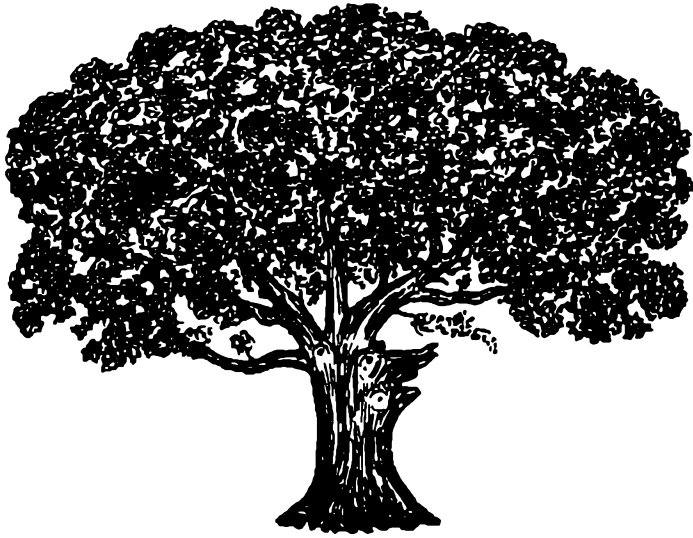
Ekspedition:
Tåsinge Museumslaug
Majvænget 8, Lundby
5700 Svendborg
Tlf. 6254 1761
e-mail: kthrane@post9.tele.dk

Omslagets forside:
Skovballe Kro

Maleri af
E. J. Bilving, Vindeby

Indholdsfortegnelse

Forord <i>Af Keld Thrane</i>	5
Husflid på Tåsinge, Bregninge sogn <i>Af Ove Skov Larsen</i>	6
Den sidste Henrettelse paa Taasinge <i>Af ukendt forfatter</i>	19
Da Bregninge Sogn blev annekteret af Landet <i>Af Aage Bøggild</i>	23
Historiens gang kan føles ved en tur på Tåsinge <i>Af H.O. Haulund Christensen</i>	27
Det gamle orgel fra Vornæs Forskole <i>Af Else Pedersen</i>	37
Huse og gårde i Vårø - dengang og nu <i>En billedserie af Svend Højte og Arne Rask</i>	39
En frugthave i Troense gennem 100 år <i>Af Helle Ravn</i>	59
Nyt fra arkivet	73
Nyt fra museet	74
Hvordan får du kontakt til Tåsinge Museumslaug?	78
Praktiske oplysninger	79
Publikationer til salg	80

– Vær med til at værne om vor ø-kultur...

Forord

af Keld Thrane

Nærværende årbog er nummer 22 i rækken af årbøger fra Tåsinge Museumslaug. Det er fortsat vort ønske, at årbøgerne skal fremstå som fortløbende fremlæggelser af lokalhistorisk materiale og studier i Tåsinges kultur og historie. Ting, der kan inspirere til yderligere fordybelse og øget kendskab til Tåsinge i såvel fortid som nutid.

Artiklen om »Den sidste henrettelse« blev fundet i Taasinge Skipperhjem og Folkemindedesamlings magasin

Sandsynligvis en artikel skrevet til »Svendborg Avis« i 1924 omhandlende en henrettelse i 1754 ved Skovballe/ Søby. Den er underskrevet med bogstavet H, og det leder til tanken om, at det kan være lærer C.G. Høgstrøm, Bregninge skole, hvis lokalhistoriske arbejde vil være læserne bekendt.

Historiens gang kan føles ved en cykeltur rundt på Tåsinge. Artiklen er fundet på 2 løse avissider i Taasinge Lokalhistoriske Arkiv med påtrykt årstal 1953. Skrevet af lærer Haulund Christensen, ansat 1950 i Troense skole og fra 1956 i Bregninge Sogneskole, som Sundhøj-skolen hed dengang. Inspirerende læsning om de indtryk, Tåsinge gjorde på vor førstegangsbesøgende.

Artiklen »Da Bregninge Sogn blev annekteret af Landet« er skrevet af Aage Bøggild, der var journalist ved Svendborg Avis og boede i Vindeby og Troense. Den er skrevet i 200-året for den nuværende ordning – 1938.

Tidligere formand og mangeårig deltager i aktiviteterne i »Bregninge Sogns Husflidsforening«, Ove Skov Larsen, skriver om starten i 1933, og hvem der tog initiativ til foreningens dannelse. Dette er den tredje artikel om »snit-teskolerne« på Tåsinge.

Mange nulevende kan sikkert huske det gamle orgel fra Vornæs Forskole. Det har 100 års jubilæum i år. Pensioneret lærer Else Pedersen skriver om orglets historie.

Det er sjældent at kunne belyse en privat haves udvikling gennem 100 år ledsaget af familie billeder. Det er lykkedes for Anne Marie Christoffersen og Helle Ravn, der fortæller levende og detaljeret med træk fra havens udvikling fra frugthave til rekreativ have.

Et nyt lokalhistorisk projekt er sat i gang. Svend Højtes gamle billeder af huse og gårde er sammenholdt med Arne Rasks fotos fra Stjoul og Vårø Ejerlav. Det er tænkt, at billedserien skal udvides til andre områder af Tåsinge.

Her på denne plads vil jeg gerne appellere til læserne om at tænke på lokalarkivet i Landet eller museet i Bregninge, når man støder på gamle kort, protokoller, billeder m.m. De kan sikkert alle fortælle et eller andet om Tåsinges historie. Aflever det venligst på lokalarkivet i Landet. Drejer det sig om billeder, man ikke så gerne vil af med, kan de skannes ind i computeren med det samme, og man kan tage dem med hjem igen.

God læselyst

Husflid på Tåsinge

Bregninge sogn

af Ove Skov Larsen

Sådan begyndte det

Det var Gyllenmoses statshusmænd, folkene fra den nye bebyggelse på begge sider af landevejen syd for Bregninge by, der tog initiativ til dannelsen af »Bregninge Sogns Husflidsforening«.

Når husmændene var færdige med aftenarbejdet hjemme, samledes de hos deres nabo Anton Nielsen (nuv. Sundbrovej 77), der ligeledes var en af »nybyggerne« dér fra 1924. Det var nærmest køkkeninventar og lignende, man lavede. Efterhånden blev der for lidt plads hos Anton Nielsen, for børnene voksede jo til. Og de ville også snedkerere – gå i »Snit-skole«, som de sagde.

Foreningen stiftes

Den 16. oktober 1933 stiftedes Bregninge Husflidsforening ved en generalforsamling på Bregninge Kro. Den første bestyrelse kom til at bestå af følgende: Statshusmand Jørgen Jørgensen, Gyllenmose, formand, gdr. Herluf Lolk, Troense, husmand Peder Hansen, Gl. Nyby, gdr. Peter Sivertsen, Bjernemark, styrmand Johannes Høj, Vindeby, malermester Povl Fredholm, Bregninge og lærer Aage Kirkedal Mortensen, Bregninge.

Allerede 2 dage efter mødet indkaldte bestyrelsen til et nyt møde for at indtegne elever og for at få oprettet egen bygning. De første måneder efter foreningens start havde man ikke andet lokale end udhusbygningen med værksted bag ved købmand fru Johanne Fredholms forretning.

Forhandlingsprotokollen fortæller

Bestyrelsesmøde d. 18. oktober 1933: Det vedtages at modtage indmeldelser af elever lørdag d. 21. oktober, ligeledes vedtages det at arbejde på oprettelse af egen bygning i forbindelse med en eventuel anvendelse til vandrehjem.

Generalforsamling på Bregninge Kro d. 30. oktober: Her vedtages at opføre en selvstændig bygning på fru Fredholms grund og ligeledes at henvende sig til kommunen for at få den som medgarant, på betingelse af, at der bliver mindst 20 kautionister. Der meldte sig straks 8 personer, som hver ville kautionere for 100 kr. Det bestemtes, at arbejdet skal ud til offentlig licitation.

Man vedtog at arbejde i fru Fredholms gamle værksted indtil videre og begynde undervisningen tirsdag d. 7. november.

Bestyrelsesmøde d. 6. november 1933: Det vedtages, at der skal være 2 voksenhold og 2 børnehold. De voksne møder 4 gange om ugen, hver aften undervises der 3 timer. Børnene møder 4 gange om ugen, og hver eftermiddag undervises der 2 timer. Lærer Nørregaard og lærer Rubæk overtager undervisningen. Lærerne lønnes ved statstilskud. Som tilsynsførende valgtes statshusmand Markus Knudsen, Gyllenmose. Som næstformand valgtes gdr. Peter Sivertsen.

Generalforsamling på Bregninge Kro d. 25. november 1933: Husflidsforeningen har i alt 123 medlemmer. Det vedtages, at foreningen selv opfører den nye husflidsskole på møller

Anders Højtes grund, men det vedtages tilige at give bestyrelsen bemyndigelse til at tage en byggegrund hos gdr. Valdemar Lolk, hvis en sådan tilbydes på samme betingelser som hos Anders Højte (35 øre pr. alen). Det garanteres, at udgifter til materialer og arbejde ikke overskrider 2.037,28 kr. Man valgte en byggegrund hos Valdemar Lolk og startede omgående på byggeriet, og dette må være i foråret 1934 (iflg. forhandlingsprotokollen).

Bestyrelsesmøde d. 26. januar 1934: Det vedtages at optage et lån på 2500 kr. i Landbosparekassen, samt købe 1 enkelt og 1 dobbelt høvlebænk til skolen. Det blev ligeledes bestemt at afholde aftenunderholdning med kaffedrikning for dem, som har kautioneret for skolen, og dem, som har arbejdet med opførelsen.

Regnskabet for byggeriet fra 15. februar 1934 til afslutning af årets regnskab d. 10. oktober s.å. viser samlede udgifter for hus og grund m.m. på i alt 2.874,94 kr.

Byggekontoen viser, at følgende har leveret materialerne:

Baagøe & Riber	1357,47 kr.
H. Jensens Trævarefabrik	311,00 kr.
E. Feldthusen, el-arbejde	94,20 kr.
Due Petersen & Kryger, el-arbejde	70,00 kr.
Blikkenslager Chr. Hansen	117,00 kr.
Malerm. Povl Fredholm	22,15 kr.
Vognmand Peter Knudsen	16,67 kr.
Planter fra gartner Greve	20,90 kr.
Sagf. Kristensen Randers, skøde m.m.	25,80 kr.
Landinspektør Hvenegaard	39,75 kr.

Bestyrelsesmøde d. 10. februar 1934: Det vedtages at plante mirabeller mod nord og vest samt liguster mod vejen. Endvidere at huset skal males med finsk tjære og karbolineum til foråret.

Udstilling afholdes d. 15. april, og det vedtages at give diplomer som præmier til skolens elever ved udstillingen. Det blev bestemt, at

der skulle sælges lodsedler på en gevinst, der fremstilles til dette.

Udstillingens regnskab viste senere et overskud på 423,70 kr.

Bestyrelsesmøde d. 28. september 1934: I Bregninge skole påbegyndes i november en aftenskole i håndarbejde for damer. Det vedtoges at ansøge sognerådet om refusion for lys og varme i vinteren 1934-1935, som gav 50 øre pr. time.

Generalforsamling d. 24. oktober 1934 på Bregninge Kro: Efter formandens beretning oplæste kassereren regnskabet, der udviste en indtægt på 2.286,54 kr. og en udgift på 2.025,43 kr. Kassebeholdning 261.11 kr.

Ved valg til bestyrelsen afgik Herluf Lolk, Troense, og Johannes Høj, Vindeby, de ønskede ikke genvalg. I stedet valgtes Jenny Hermann, Vindeby, og Julie Lolk, Troense. Genvalgt blev Peder Hansen, Gl. Nyby.

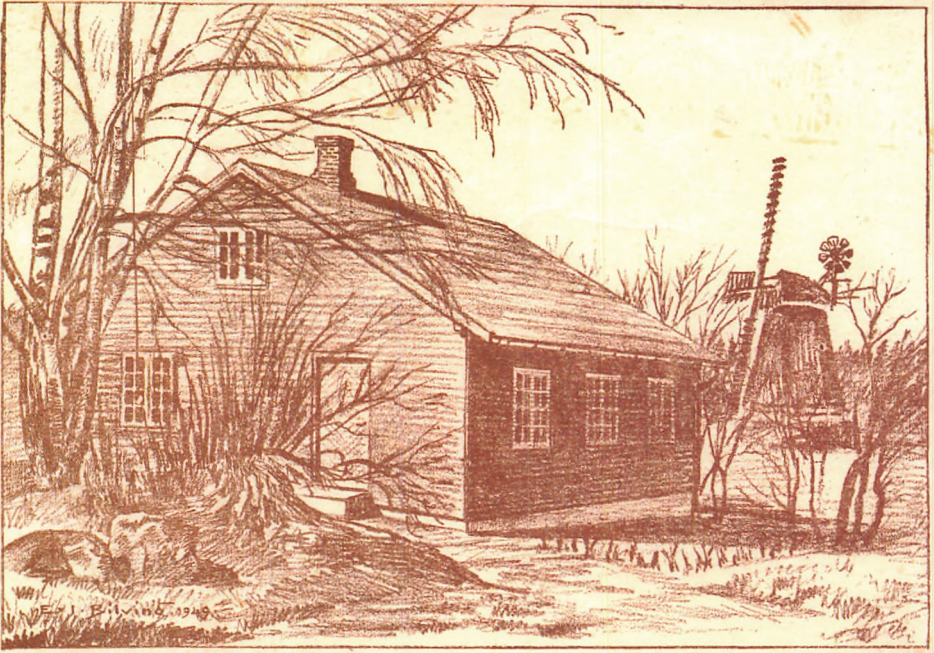
Konsulent Agnete Bech var foreningens gæst og holdt et foredrag med demonstrationer vedrørende gamle håndarbejder.

Bestyrelsesmøde d. 9. januar 1935: Tanken om et vandrehjem i husflidsskolen mødtes med velvilje, men det vedtoges at stille sig afventende og lade Gymnastik og Ungdomsforeningerne i Landet tage initiativet.

Det vedtages at rejse et stakit af gran og lærk ved husflidsskolen.

Husflidsskolen blev indviet d. 15. januar 1935. Indvielsesfesten kostede 20,00 kr. plus 5 kr. for musik.

Bestyrelsesmøde d. 11. marts 1935: Det vedtages at holde udstilling på Bregninge Kro søndag d. 31. marts. Formanden fik fuldmagt til at afgøre med øens 2 andre husflidsforeninger, om præmierne skal være sølvgenstande eller diplomer. Vedrørende diplomer, så har kunstmaler E. J. Bilving, Vindeby, lavet en tegning med motiv fra Bregninge by med kirken i baggrunden, set fra bakken på vejen, der går til Vornæs. (Gengivet i »Tåsinge Årbog 2007«, side 24). Den er blevet overført til en matrice, og der er blevet trykt diplomer.

Bregninge Sogns
Husflidsforening

har tilkendt

Mons Nordensen

1. Præmie
for Husflid

Markus Knudsen, husmand, Gyllenmose, husflidslærer 1933-1957.

Jørgen Jørgensen, husmand Gyllenmose, som var foreningens første formand 1933-1943.

(Dette diplom har været brugt af alle 3 foreninger gennem årene, og i 1949 tegnede E. J. Bilving et motiv med Bregninge husflidsskole, som ligeledes blev overført til en trykplade og har gennem mange år været brugt i diplom for Bregninge Husflidsskole).

Bestyrelsesmøde d. 2. oktober 1935: Det vedtages at indbyde fabrikant Bøg Sørensen til et instruktionskursus for øens husflidslærere og husflidsbestyrelser på grund af de nye lovbestemmelser. Ligeledes vil man forsøge, om der er tilslutning til undervisning i kjolesyning.

Bestyrelsesmøde d. 8. januar 1936: Jørgen Jørgensen vælges til formand, Peter Sivertsen til næstformand og Aage Kirkedal Mortensen til kasserer. Det vedtages, at de 2 lærerinder får de indkomne elevpenge som vederlag.

Bestyrelsesmøde d. 9. september 1936: Det vedtages at yde rejsegodtgørelse til Markus Knudsen, der skal på kursus.

Bestyrelsesmøde d. 29. oktober 1936: Der ydes en refusion på 20 kr. til Markus Knudsen for kursus i husflid. Kjolesyning begynder i Bregninge Forskole med lærerinde frk. Rasmussen onsdag d. 4. november.

Bestyrelsesmøde d. 4. januar 1937: Det vedtages at søge oprettet vandrehjem i husflidsskolen, og formanden forhandler med de interesserede foreninger. Det vedtages ligeledes, at Markus Knudsen lønnes med 75 kr. for et drengehold.

Gymnastik- og Ungdomsforeningerne i Landet lejede husflidsskolen til vandrehjem i sommerhalvåret 1937, 1938 og 1939. I kassebogen er indført indtægt for udlejning til vandrehjem 20 kr. Husflidsskolen blev ryddet for høvlebænke og andet, der blev lagt madrasser på gulvet, og vand skulle hentes ved naboen. Der var gammeldags »Das« bag skolen. På gavlen af bygningen var der et blåt skilt med bogstaverne D.U.H. (De Unges Herberg).

Bestyrelsesmøde d. 23. september 1937: Det vedtages at have de samme lærerkræfter som hidtil: Markus Knudsen i træarbejde, Carl Nørregaard i træarbejde og kurvarbejde, fru Kirkedal Mortensen i håndarbejde og fru Rønholt i kjolesyning.

Bestyrelsesmøde d. 7. november 1940: I stedet for lærer Aage Kirkedal Mortensen, der

rejser fra øen, valgtes statshusmand Peter Juul Christiansen, Gyllenmose, til kasserer.

Bestyrelsesmøde d. 2. november 1943 Efter 10 år som formand har Jørgen Jørgensen valgt at trække sig fra bestyrelsen. Vejmand Valdemar Haar blev valgt til formand og gdr. Laurits Hellesen til næstformand.

Bestyrelsesmøde d. 10. februar i husflidsskolen: Det vedtages at afholde udstilling på Troense Badehotel d. 27. april. Udstillingerne har tidligere været på Bregninge Kro, men på grund af at der er indrettet biograf i krosalen, flyttes udstillingen til Troense.

Husflidsskolen udvides

Bestyrelsesmøde d. 20. maj 1949 i husflidsskolen: Det vedtages at søge om tilladelse til at bygge 4 m til skolen, da det har vist sig, at den var for lille til den tilslutning, der har været de sidste år. Kassereren oplyste, at der var 2.200 Kr. i kassen, som skulle være nok til at bygge det for. Det vedtages, at tilbygningen skulle opføres af røde mursten.

Udgifter ved udvidelsen af Husflidsskolen:

Valdemar Slot	32,64 kr.
Murermester Hans Bødker	550,25 kr.
Due Petersen og Kryger	1,55 kr.
Vognmand Svend Albjerg	8,20 kr.
Købmand Fredholm	10,38 kr.
H. I. Krøyers Enke	959,36 kr.
Frank Feldthusen	256,07 kr.
N. Kirkebæk Jensen	11,70 kr.

I alt: 1.830,15 kr.

Generalforsamling d. 29. november 1949 i Husflidsskolen: Formanden aflagde beretning. Kassereren oplæste regnskabet, der godkendes. Det blev bestemt at vælge 2 damer ind i bestyrelsen, 1 fra Bregninge og 1 fra Troense. Den nye bygning blev taget i øjesyn, og det blev oplyst, at den havde kostet ca. 1.800 kr.

Generalforsamling d. 3. november 1953: Formanden bød velkommen og aflagde beretning

for året. Kassereren oplæste regnskabet, der balancerer med 4.925 kr. og slutter med en kassebeholdning på 1.583 kr. Det godkendes enstemmigt.

Der blev valgt 2 damer ind i bestyrelsen, fru Inger Larsen for Bregninge og fru Grethe Bødker for Troense og Eskær.

Bestyrelsesmøde d. 2. november 1954 i Husflidsskolen: Valdemar Haar, der har været formand fra 1943, ønskede ikke genvalg på generalforsamlingen i oktober 1954. I stedet valgtes vognmand Svend Albjerg, Vindeby, til formand, og færgebetjent Børge Petersen, Vindeby, til næstformand.

Den 13. oktober 1956 afholdt foreningen spilleklub på Vindeby Kro med pænt besøg. Der er indkøbt et andespil på 1500 sedler sammen med følgende 5 foreninger: Vindeby Boldklub, Vindeby Borgerforening, Vindeby Gadebelysning, Socialdemokratisk Forening og Arbejdsmandenes Fagforening.

25 år er gået

Bestyrelsesmøde d. 6. november 1958: I anledning af Husflidsskolens 25 års jubilæum vedtages det at holde en fest på Troense Badehotel d. 29. november, hvor Bjerreby dilletanter opfører »Lille frk. Askepot«. Det vedtoges ligeledes at indbyde foreningens første bestyrelse, lærerkræfterne, amtsforeningens formand samt amtsskolekonsulenten.

Til jubilæumsfesten var der nogenlunde tilslutning. Der var hilsen fra »Dansk Husflids-selskab«, Povl Fredholm, Valdemar Haar samt fra Bregninge sogneråd ledsaget af 100 kr. Ingen af de nævnte var til stede.

Amtskredsens formand N. L. Andersen, Nyborg, overrakte Markus Knudsen »Dansk Husflidsselskabs« sølvmedalje for hans virke som husflidslærer i 25 år.

Fra firmaet H. I. Krøyers Enke var der en gave i form af bogstaverne til ordet »Husflids-skole« for anbringelse på skolens ydervæg.

Her ved jubilæet blev det oplyst, at foreningen har 184 medlemmer.

En vinteraften i »Snitteskolen«. Længst til venstre står Markus Knudsen, til højre ses Valdemar Haar og Tage Knudsen.

Husflidsskolen i Bregninge 2008.

Bestyrelsesmøde d. 8. juli 1960: På grund af Markus Knudsens svigtende helbred blev det drøftet angående ansættelse af en ny husflidslærer.

Bestyrelsesmøde d. 18. august 1960: Der var indkommet 2 ansøgninger til stillingen som husflidslærer. Det vedtages at tale med snedker Marius Jørgensen fra Tved.

Bestyrelsesmøde d. 4. oktober 1963: Man har anmodet Marius Jørgensen, Tved, om at undervise i husflid og fru Mary Henriksen, Svendborg, i skolen.

Bestyrelsesmøde d. 28. oktober 1964: Svend Albjerg, der har været formand fra 1954, ønskede ikke genvalg på generalforsamlingen d. 23. oktober. Som ny formand valgtes postbud Aage Vogn, Eskær, som næstformand blev snedker Kaj V. Hansen, Bregninge, valgt.

Bestyrelsesmøde d. - ? -, 1966: En af husflidsskolens naboer, Søren Hansen, Bregninge, vil have ryddet skolens hæk og have et raftehegn opsat i stedet. Det blev afslået.

Generalforsamling d. 26. oktober 1967 på Bregninge Mølle: Formanden aflagde beretning. I 1966 undervistes 29 damer, 2 piger, 18 drenge og 15 mænd. Nyvalgt til bestyrelsen blev Ina Bekker Jensen, Vindeby.

Generalforsamling d. 16. september år 1968 eller 1969?: I vinteren 1969-70 skal der arbejdes efter den nye lov om interessegrupper, hvor eleverne skal betale 1,20 kr. pr. time. Regnskabet balancerede med 6.908 kr. og en kassebeholdning på 1.479 kr.

Bestyrelsesmøde d. 7. oktober 1971: Aage Vogn, der har været formand siden 1964, ønskede ikke genvalg på generalforsamlingen d. 23. september. Som ny formand valgtes Ina Bekker Jensen og husmand Hans Mortensen, Gyllenmose, til næstformand.

Generalforsamling d. 10. oktober 1972 på Bregninge Mølle: Husflidsforeningen har nu 100 medlemmer. Det vedtages at ændre bestyrelsen fra 9 til 7 medlemmer.

Bestyrelsesmøde d. 24. august 1976: Marius Jørgensen, der har været lærer siden 1960, har

Ina Bekker Jensen, husmoder, Vindeby, foreningens formand 1971-1997.

meldt fra på grund af sygdom. I hans sted antages snedker Leif Clausen, Bregninge. Han sendes samtidig på kursus i trædrejning og dekupørarbejde.

Bestyrelsesmøde d. 7. september 1976: Det blev besluttet at få rettet skellet mellem husflidsskolen og frk. Augusta Petersens have, hvorved skolen får plads til en eventuel udvidelse af den bestående bygning.

Generalforsamling d. 22. oktober 1976 på Bregninge Mølle: Ved valg af bestyrelsesmedlemmer ønskede Elly Knudsen ikke genvalg, efter 21 år som kasserer.

Under eventuelt blev det bestemt, at foreningens navn herefter skal være »Bregninge Husflidsforening, Tåsinge«, da der nu kun er 1 husflidsskole tilbage på øen.

Bestyrelsesmøde d. 4. oktober 1976: I stedet for Elly Knudsen blev Marie Hansen, Bjerne-mark, valgt til ny kasserer.

Bestyrelsesmøde d. 28. januar 1977: Der blev taget afsked med Elly Knudsen efter 25 års arbejde i bestyrelsen.

Bestyrelsesmøde d. 25. september 1978: Ved et møde med lokalafdelingen af »Dansk Røde Kors« blev det drøftet eventuelt at gå sammen om en tilbygning til husflidsskolen, da denne forening mangler lokaler og har en del penge, men ingen byggegrund. Det skal nu undersøges til begge sider, om dette kan lade sig gøre.

Bestyrelsesmøde d. 10. maj 1979: På programmet var et eventuelt køb af typehus, som mulighed for tilbygning til husflidsskolen. »Røde Kors« deltog også i dette møde. Det skal nu videre undersøges.

Bestyrelsesmøde d. 25. maj 1979: Huskøbet blev drøftet igen, men det viser sig, at grunden er for lille, og der er ingen mulighed for at købe mere jord.

Det vedtoges at søge en ny husflidslærer, da Leif Clausen har sagt fra, grundet manglende tid.

Der blev bestilt foldere til at sende ud om kursernes start.

Bestyrelsesmøde d. 16. august 1979: Som ny husflidslærer er antaget Kaj Paaske Nielsen, Tullebølle. Værktøjet skal efterses og suppleres op.

Bestyrelsesmøde d. 5. august 1980: Der blev holdt loppemarked ved husflidsskolen lørdag d. 14. juni 1980, som gav et overskud på 2.000 kr.

Bestyrelsesmøde d. 12. februar 1981: Fra sparekassen »Bikuben« er indkommet et beløb på 10.000 kr. Der er indkøbt ny sav og høvlemaskine til husflidsskolen. Fra »Dansk Husflids-selskab« er skolen tildelt 500 kr.

Der skal ryddes op og gøres i stand i husflidsskolen, da der vil komme flere hold engelske turister for at se skolen i den kommende tid. Dette er et indslag i deres ferieophold på Hotel Troense.

50 år er gået

Bestyrelsesmøde d. 29. september 1983: Tilrettelæggelse af foreningens 50 års jubilæum. Det blev bestemt at holde reception lørdag d. 14. oktober i husflidsskolen fra kl. 15 til 17. Om

aftenen arrangeres en fest for medlemmerne samme sted.

Der skulle sendes en skrivelse ud til bl.a. leverandører af træ og værktøj, de lokale banker og sparekasser, Svendborg kommune og de lokale øl- og sodavandsleverandører.

Jubilæumsreceptionen d. 14. oktober 1983 i husflidsskolen: Det blev en god dag for foreningen, der blev begavet fra mange sider, bl.a. pengegaver på ca. 1.900 kr. Blandt gaverne kan nævnes:

Tidl. kasserer i foreningen,

Elly Knudsen 500 kr.

Grethe Bødker, medlem siden 1943 500 kr.

Svendborg kommune 500 kr.

»Gl. Svendborg Amts husflidskreds«, en gæstebog i omslag af træ.

Ove Jensen, et ur med kasse i drejet træ.

Derudover en del værktøj fra forskellige personer med tilknytning til husflidsskolen.

Om aftenen festedes der i husflidsskolen med mange deltagere.

Bestyrelsesmøde d. 10. juni 1993 på Bregninge Mølle: Der har været de sædvanlige kurser i årets løb med nogenlunde tilslutning, bortset fra blomsterbinding, der ikke kom i gang. Det er blevet dyrere at deltage i undervisningen efter den nye fritidslov, derfor er det også blevet sværere at samle deltagere.

Efter 25 år ønskede Ina Bekker Jensen at fratræde som kursusleder, i stedet valgtes Bodil Larsen, Svendborg. Marie Hansen har været med i bestyrelsen i 30 år og ønskede nu at udtræde. Formanden takkede hende for hendes store arbejde for foreningen gennem alle årene.

60 år er gået

Bestyrelsesmøde d. 21. april 1994: Det blev vedtaget at afholde generalforsamling d. 10. juni 1994 på Bregninge Mølle. Efter generalforsamlingen inviteres der på et lille traktement, snitter med 1 øl og 1 snaps samt kaffe. Dette i anledning af foreningens 60 års jubilæum d. 16. oktober 1993.

Der inviteres følgende gæster: Svend Albjerg, Aage Vogn, Elly Knudsen, Grethe Bødker, Marie Hansen og Ebba Storm samt bestyrelsen med pårørende.

Man vedtog tillige at købe en ravkæde til Marie Hansen, som tak for hendes 30 år i bestyrelsen.

Generalforsamling d. 10. juni 1994 på Bregninge Mølle: Formanden Ina Bekker Jensen bød velkommen og omtalte det forløbne år, der alt i alt var gået godt. Den nye kursusleder har klaret det fint. Der er undervist i de sædvanlige fag: træarbejde, syning, knipling og porcelænsmalning.

Udstillingen i Troense gik godt, den var pæn, men med knap så mange udstillede ting. Den gav et overskud på 5.778,50 kr.

Under eventuelt blev mulighederne drøftet for oprettelsen af et familiehold: børn, forældre og bedsteforældre.

Formanden afsluttede med at takke for god ro og orden og indbød samtidig til en lille festlighed i anledning af, at foreningen har haft 60 års fødselsdag i året, der er gået.

Der var indbudt gamle medlemmer, bl.a. Grethe Bødker, der har været medlem i 50 år, Elly Knudsen, der var kasserer i 25 år, Marie Hansen, der gik af sidste år efter 30 år i bestyrelsen. Svend Albjerg og Aage Vogn, som begge har været formænd i en årrække. Carl Axel Jensen har undervist i træsløjd gennem 10 år, og Inga Madsen har undervist i knipling ligeledes gennem 10 år. Og der kunne nævnes mange flere, men det vil nok føre for vidt.

Gennem årene har foreningen modtaget flere pengegaver:

Sparekassen »Bikuben« 10.000 kr. i 1980.
»Dansk Husflidsselskab« 500 kr. i 1981, »Sparekassen for Svendborg og Omegn« v. lokal afd. i Troense 2.500 kr. i 1986. Strammelse Brugsforening 10.000 kr. i 1997.

Foreningens bestyrelse i 1994:
Ina Bekker Jensen, formand,

Hans Mortensen, næstformand,
Knud Rasmussen, kasserer,
Ruth Larsen, sekretær,
Ejner Nielsen,
Villy Jacobsen,
Else Nielsen.

Generalforsamling d. 20. juni 1995 på Bregninge Mølle: Formanden aflagde beretning om et år, der er forløbet godt med undervisning af de sædvanlige hold. Foreningen har i dag 71 medlemmer. Ved valg til bestyrelsen ønskede Hans Mortensen ikke genvalg, i stedet valgtes Ove Skov Larsen, Vindeby. Øvrige var genvalg.

Formanden afsluttede og rettede en tak til Hans Mortensen for hans mange år i bestyrelsen, i alt 33 og heraf de 24 år som næstformand.

Bestyrelsesmøde d. 8. november 1995: Bygningerne til den ophørte »Strammelse Brugsforening« er blevet overtaget af »Tåsinge Museumslaug«, som har inviteret til et møde om et eventuelt samarbejde med husflidsforeningen for brug af lokaler.

Generalforsamling d. 10. juni 1996 på Bregninge Mølle: Formanden kunne berette, at året alt i alt var forløbet godt, og der har været kurser både i husflidsskolen og på Sundhøjsskolen.

Der har tillige været et møde med »Tåsinge Museumslaug« i den tidl. »Strammelse Brugsforening« om eventuel brug af lokaler dér til metalsløjd og stenslibning. Der kom ingen konkrete planer for dette, da det bl.a. er et spørgsmål, om der så kan opnås lokale-tilskud.

Bestyrelsesmøde d. 30. september 1996: Det blev foreslået samt vedtaget at afholde udstillingen palmesøndag i husflidsskolen.

Ina Bekker Jensen har nu været foreningens formand gennem 25 år. Der arrangeres en reception for hende i husflidsskolen d. 11. oktober fra kl. 16 – 18, derefter vil der være spisning af medbragt mad for bestyrelsen.

Udstilling af håndarbejder på Hotel Troense.

Formand gennem 25 år

Ina Bekker Jensens jubilæum som formand blev markeret ved en reception i husflidsskolen d. 11. oktober 1996. Næstformanden bød velkommen til de ca. 25 fremmødte og takkede Ina for hendes store indsats for foreningen og sagde bl.a.: »Hvis det ikke var for dig, så tror jeg ikke, at foreningen havde eksisteret i dag. Det er dig, om nogen, der i de svære år holdt foreningen i gang, både som formand, men også som kursusleder. Foreningslivet har ændret sig i de 30 år, du har været i bestyrelsen, bl.a. de mange ændringer af fritidsloven. Fra starten var det gratis at arbejde med husflid i fritiden, men nedgang i medlemstallet har der været hver gang, man siden har hævet prisen for at gå på kursus i sin fritid«.

Også repræsentanter fra »Gl. Svendborg Amts Husflidskreds« var til stede og takkede Ina for hendes 18 år i amtskredsens bestyrelse, også her som kursusleder. Og det blev ligeledes til mange blomster og gaver.

I anledning af jubilæet blev Ina interviewet af »Fyns Amts Avis« under overskriften: »En trofast træ-kvinde«. Husflidens Ina Bekker Jensen, Landet på Tåsinge, takker af i foreningen efter 30 aktive år.

»Vi er trofaste i vores forening«, siger Ina Bekker Jensen, Bregninge Husflidsforening – og hun har vægt bag de ord, for d. 12. juni takker hun af efter 30 år i Tåsinges sidste husflidsforening. Jeg har været i bestyrelsen i 30 år, blev valgt ind i 1967, blev formand i 1971 – det blev fejret sidste efterår.

Foreningslivet har ændret sig i de 30 år, og det har været de mange ændringer i fritidsloven, der er skyld i det. Fra starten var det gratis at deltage, men der har været nedgang i medlemstallet, hver gang man hævede prisen for at gå på kursus.

Hvad er dit yndlingsfag? »Jeg har dyrket det meste, kjolesyning, porcelænsmaling, blomsterbinding, silkemaling, broderi, læderarbejde, batik, men det bedste er dog træarbejder.

Jeg elsker lugten af høvlspåner, det er levende materialer, jeg elsker duften og at arbejde med det. Hvis der var noget, jeg kunne ønske for foreningen fremover, er det, at der ville komme flere unge til. Det ville være dejligt, om der igen blev oprettet børnehold. Det var tider, da vi for eks. her fra familien gik til husflid, min mand og jeg, børn, svigerbørn og børnebørn.

Det har været svært at få yngre ind i bestyrelsen, det er en ting, jeg godt ville ønske bedre for min forening. Jeg er dog ikke et øjeblik i tvivl om, at Bregninge Husflidsforening vil bestå de næste mange år, selv om den nu er den eneste husflidsforening, ud af tre her på øen, der har overlevet til i dag«.

Bestyrelsesmøde d. 8. januar 1997: Det blev bestemt at holde udstilling i husflidsskolen. Der er efterhånden ikke så meget at udstille, og det vil ikke syne af så meget i den store sal på Hotel Troense.

Udstilling i husflidsskolen i Bregninge d. 23. marts 1997: Det er første gang, den finder sted her, og det blev imødeset med stor spænding. Dørene åbnedes kl. 14. og det blev en virkelig god oplevelse. Der var lavet en flot udstilling med hjælp fra lederne, mange fine ting af træsløjd, pileflet, knipling og patchwork. Der kom over hundrede mennesker til udstillingen.

Fra en udstilling med træarbejder, pileflet og håndarbejder i husflidsskolen.

Bestyrelsesmøde d. 23. april 1997: Bestyrelsen har vedtaget, at alle gamle papirer og protokoller skal deponeres i Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.

Generalforsamling d. 12. juni 1997 på Bregninge Mølle: Hans Mortensen blev valgt til dirigent. Næstformand Ove Skov Larsen oplæste formand Ina Bekker Jensens sidste beretning, idet Ina ønskede at forlade bestyrelsen efter 30 år i denne. I stedet blev Bodil Larsen valgt. Der blev sagt en stor tak til Ina.

Foreningens bestyrelse 1997:

Ove Skov Larsen, formand,
Else Nielsen, næstformand,
Knud Rasmussen, kasserer,
Kirsten Hansen, sekretær,
Ejner Nielsen,
Palle Hansen,
Bodil Larsen, kursusleder.

Bestyrelsesmøde d. 1. oktober 1997: Formanden orienterede om »Strammelse Brugsforening«, der lukkede sidste år, og bygningerne blev overtaget af »Tåsinge Museumslaug«. Regnskabet var i plus, og overskuddet blev fordelt mellem forskellige foreninger. Bregninge Husflidsforenings andel heraf blev 10.000 kr. Det blev bestemt, at pengene skal bruges til f. eks. et nyt båndsav eller udsugning i husflidsskolen.

Det blev ligeledes bestemt at give Knud Rasmussen (efter eget ønske) et stopur i gave for hans arbejde i bestyrelsen gennem 25 år.

Bestyrelsesmøde d. 17. juni 1998: Der vil blive forsøgt med et hold for børn. Der skal undervises i træarbejde, og Palle og Ove tager sig af det.

Bestyrelsesmøde d. 16. september 1998: Vi betragter os ude af projektet med bygningerne til Strammelse Brugsforening, da »Tåsinge Museumslaug« selv har stiftet en forening kaldt »Strammelse Brugerlaug«.

Børneholdet er kommet i gang med 8 deltagere, og de er startet op med at lave fuglekas-

ser. »Gl. Svendborg Amts Husflidskreds« har givet et tilskud på 800 kr. til børneholdet.

Bestyrelsesmøde d. 23. august 1999: Sparekassen har bevilget et tilskud på 3.000 kr. til et båndsav. Det er vedtaget at købe et nyt til 15.000 kr., da Svendborg kommunes 5% pulje har bevilget foreningen 12.000 kr. til samme formål.

Bestyrelsesmøde d. 29. marts 2000: Husflidslærer Carl Axel Jensen er blevet syg og har sagt fra. Snedker Henning Andersen, Eskær, har overtaget træholdet og vil gerne fortsætte som lærer.

Foreningen køber en gave til Carl Axel Jensen, Han har været husflidslærer i 16 år.

Bestyrelsesmøde d. 28. februar 2001: Der er taget kontakt til »Intarsia« i Ringe for et virksomhedsbesøg dér i uge 13. Alle, som har gået på træhold i vinter, inviteres med.

Generalforsamling d. 12. juni 2003 i husflidsskolen: Der var mødt 8 deltagere. Formanden aflagde beretning om det forløbne års aktiviteter. Husflidsskolen har været flittigt brugt, dog blev det annoncerede kursus for et træhold onsdag aften ikke til noget.

I efteråret var der møde hos Rynkeby Husflidsforening, hvor husflidskonsulent Ib Solvang fortalte om folkeoplysningsloven. Derefter fortalte de forskellige foreninger om deres kurser og tro på fremtiden. Og der var ikke megen optimisme at spore for de gamle husflidsfag.

Formanden, Ove Skov Larsen, afsluttede generalforsamlingen med at udtale: »Stort set kan vi vist være tilfreds med den seneste sæson, men jeg ser på fremtiden med bekymring. Men ved sammenhold og tro på fremtiden håber jeg alt godt for husflidsforeningen«.

Ved valg til bestyrelsen modtog Ove Skov Larsen ikke genvalg. Som ny formand blev Leo Jespersgaard, Bjernemark, valgt.

Der har i sæson 2006/2007 været afholdt kurser i træhold onsdag formiddag. Børnehold i træarbejde: Hold 1 om onsdagen med

9 deltagere, hold 2 om torsdagen med 8 deltagere. Desuden weekend-hold i pileflet for børn og voksne, kniv-kursus og filtning.

Sidste nyt

Nye krav gør, at der i dag bl. a. skal være udsugning fra værksteder og maskiner. Derfor har husflidsforeningen set sig nødsaget til bygge et udsugningsanlæg for de maskiner, der er i husflidsskolen. Dette har medført, at der er indkøbt en ny rundsav, da der ikke kunne etableres udsugning fra den gamle.

En stor investering, men nødvendig, hvis skolen fortsat skal kunne bruges.

Husflidslærere 2007:

Træhold:	Henning Andersen.
Børnehold:	Leo Jespersgaard og Ove Skov Larsen.
Pileflet for børn:	Bodil og Lars Larsen.
Pileflet og filtning:	Pernille Pedersen.
Kniv-kursus:	Leif Pedersen.

Bestyrelsen for »Bregninge Husflidsforening« juni 2007:

Leo Jespersgaard, formand.
Pernille Pedersen, næstformand.
Knud Rasmussen, kasserer.
Dorthe Wulf Andersen, sekretær.
Bodil Larsen, kursusleder.

Udstilling af kniplingsarbejde

Af foreningens lærere i træsløjd gennem årene kan nævnes:

1933-1959 : Markus Knudsen, Gyllenmose.
1960-1976 : Marius Jørgensen, Tved.
1977-1979 : Leif Clausen, Vindeby.
1980-1984 : Kaj Paaske Nielsen, Tullebølle.
1984-2000 : Carl Axel Jensen, Troense.
2000- : Henning Andersen, Eskær.

Foreningen har i en lang årrække, sideløbende med skolen i Bregninge, arrangeret aftenkurser på Sundhøjskolen i kjolesyning, knipling, broderi, patchwork, porcelænsmaling, blomsterbinding, beklædningssyning, filtning og læderarbejde. Her har også medvirket mange forskellige dygtige lærerkræfter. Hvilket tydeligt har kunnet ses ved de mange smukke resultater på foreningens årlige udstilling.

Foreningens formænd gennem årene:

1933-1943 : Jørgen Jørgensen, Gyllenmose.
1943-1954 : Valdemar Haar, Bregninge.
1954-1963 : Svend Albjerg, Vindeby.
1963-1971 : Aage Vogn, Eskær.
1971-1997 : Ina Bekker Jensen.
1997-2003 : Ove Skov Larsen, Vindeby.
2003- : Leo Jespersgaard, Bjernemark.

At foreningen har trofaste støtter gennem årene kan ses af, at:

Grethe Bødker, Troense, nu har været medlem i 64 år og desuden medlem af bestyrelsen 1953-1957.

Elly Knudsen, Bregninge, foreningens kasserer 1951-1976.

Marie Hansen, Sundhøj, 30 år i bestyrelsen 1963-1993.

Hans Mortensen, Gyllenmose, 33 år i bestyrelsen 1962-1995.

Knud Rasmussen, Sundhøj, medlem af bestyrelsen i 35 år, heraf de 26 som kasserer.

Når disse linjer skrives, fungerer »Bregninge Husflidsforening« i sit 75. år og kan omkring d. 16. oktober 2008 fejre sit jubilæum.

Engang havde øen 3 husflidsforeninger, en for hvert sogn, og Bregninges var så langt den yngste af disse. Bjerrebys kom til at virke i 75 år, inden den måtte nedlægges og Landets i 71 år.

Det må være et ønske og forhåbning, at »Bregninge Husflidsforening« må få held til at slå disse rekorder med adskilligt flere år!

Ove Skov Larsen, født 1932 i Gudme, kom til Troense 1942. Gik i Troense skole 1942-1947. Deltog i Bregninge »Snitteskole« vintrene 1945-1946 og 1946-1947 og har som voksen deltaget der i flere vintre. Revisor for husflidsforeningen 1977-1995, næstformand 1995-1997 og formand 1997-2003.

Den sidste Henrettelse

paa Taasinge

ukendt forfatter

Medens man i vore Dage er ved at drukne i Føleri og Øllebrødsbarmhjertighed over for Forbrydere og Lovovertrædere, tog man i ældre Tider ikke med Fløjlshandsker paa slige ulykkelige Mennesker, og til Belysning af dette skal de følgende Linier tjene.

Tiden er Midten af det attende Aarhundrede. Kammerherre Niels Juel, Admiralens Sønesøn, var Øens Besidder, og den Strenghed, hvormed han søgte at gennemføre Reformer paa Havevæsenets som Landbrugets Omraade, har skaffet ham Tilnavnet »den onde«, skønt sikkert med Urette.

Øen var igen kommet i Ligevægt efter Kongebesøget paa Valdemar Slot, hvortil man bl. a. havde laant et »Præsentationsorværk« i Svendborg, og medens Ambrosius Stubs Luth gav Genklang i Skovene paa den nordlige Del af Øen, var det ganske andre Toner og Tanker, der rørte sig i Øens sydlige Del. Her laa de lavstammede Bindingsværksgaarde tæt op ad hverandre i Bjerreby By, idet de nuværende ni Gaarde i Ny Bjerreby eller Øster Bjerreby, som det oprindelig blev kaldt, ogsaa den Gang havde Plads inden for Byens Tofter. I en af disse Gaarde boede paa den Tid en ældre Mand ved Navn Rasmus Rasmussen. Han var som Enkemand bleven gift med den meget yngre Kirsten Jensdatter, og det er hendes Navn, der er paa alles Læber, og det ikke uden Grund. Hendes Historie kan uden Skade fortælles, da hun ingen Efterkommere har, i følge hendes eget Udsagn under Forhøret. Hun var i Løbet af Efteraaret 1752 bleven Enke, og den paafølgende Nytaarsnat fødte hun et Barn i Dølgemaal. Sagen var den,

at hendes afdøde Mand ikke var Fader til Barnet, men derimod en Husmand i Vaarø ved Navn Niels Ospensen. Og da det var en offentlig Hemmelighed, at Forholdet mellem disse to ikke var, som det burde være, kunde Begivenheden selvfølgelig ikke holdes skjult, som de havde haabet og ventet, men kommer Politiet d.v.s. Herskabet for Øre. Og efter at der havde været afholdt et mindre Forhør i Gaarden, blev Stævningmændene Hans Lindegaard og Peder Pedersen, begge af Troense, sendt til Bjerreby for at indstævne de to fornævnte til at give møde ved Taasinge Birketing den 15. Februar 1753.

Her fremlagde Svend Ryberg, Ridefoged ved Thorseng Slot, Stævningen for de Anklagede, ligesom han fungerede som Aktor i Sagen, medens Prokurator Møller i Svendborg var Defensor for Kirsten Jensdatter, og Prokurator Jens Nyborg i Svendborg for Niels Ospensen.

Og nu foregaar der et meget indgaaende Forhør, som dog ikke egner sig til at gentages her, og begge er de godt enige om at nægte baade det ene og det andet.

Endvidere blev afhørt som Vidne Tjenestepigen der i Gaarden, Maren Poulsdatter, og Tjenestekarlene, Jens Nielsen, saa vel som Kirsten Jensdatters Broder, Jens Jensen, der siden Mandens Død havde bestyret Gaarden for Søsteren, men heller ikke de kan give Oplysninger, der kan bringe Klarhed i Sagen. Sidstnævnte Jens Jensen sagde bl. a., at han flere Gange havde foreholdt sin Søster, hvad Folk sagde om hende, men hun svarede ham: »Lad du kun Folk snakke, hvad de vil, og lad mig om det«.

Naa, men imidlertid gaar Dagen paa Hæld, og da den ene af Delinquenterne skulde føres til Svendborg Arrest, medens den anden skulde sættes i Forvaring i Fangetaarnet paa Valdemar Slot, blev Sagen opsat i otte Dage. Der skulde føres flere Vidner i Sagen, bl. a. Niels Rasmussens Hustru i Bjerreby, hvem Niels Ospensen havde overgivet nogle Klædningsstykker til Vask, og Niels Ospensens Hustru, Johanne Hansdatter, samt de fire Mænd i Vaarø, som var nærværende, da Barnet blev fundet paa Niels Ospensens Loft.

Gangen i Sagen var nemlig den, at efter at Barnet var født og enten ombragt ved Kvæling eller, hvad Moderen paastod, død ved at falde fra hende, havde hun lagt det ind i et Skab. Her tog Niels Ospensen det, efter Kirsten Skomagere Anmodning, og bar det til Vaarø og skjulte det paa sit Loft, fordi Jorden var frossen.

Altsaa otte Dage efter, den 22. februar, forklarer de fire Mænd fra Vaarø, bl. a. Niels Rasmussen Skare og Niels Michelsen, at det Barn, som de var med at syne i Niels Ospensens Hus sammen med Hr. Libroth, Stadschirurg i Svendborg, var fuldbaaret, men der ud over vidste de intet. De andre indstævnte Vidner forhøres saa vel som de to Anklagede; men man naar med alt det ikke videre end forrige Tirsdag, og Sagen maa atter udsættes.

Den ottende Marts tilkendegiver nemlig Ridefogeden for Retten, at Niels Ospensen Natten mellem 5. og 6. Marts var brudt ud af Arresthuset paa Valdemar Slot og bortløben.

Endvidere forklarer han, at han har ladet søge efter ham overalt paa Landet og forbudt ved Færgstederne som alle andre, der har Baade, at føre ham fra Øen, om han skulde komme og forlange det.

Endvidere havde han ladet ham eftersøge paa Fyn og forbudt at føre ham over ved Assens og Bovtens Færgsteder.

Trods denne sidste Foranstaltning var Niels Ospensen dog kommen over Lille Bælt, men blev paagreben i Kolding og indsat paa

Koldinghus, hvor han sidder under Amtmand Bylows Varetægt, til Kammerherre Juel lader ham hente og føre tilbage til Taasinge sidst i Marts.

Nu følger den ene Retsforhandling efter den anden, idet snart den ene Part forlanger Udsættelse og snart den anden, og endelig den 3. Maj indlades Sagen til Doms.

Defensor indstiller dem begge til Rettens mildeste Dom, saavel hvad angaar Hovedsagen, som Udbruddet af Arresten, der var gjort i Enfoldighed for at undgaa videre Ulejlighed med Fængsling og Baand.

Da Aktor og Defensor ikke vidste mere i Sagen at fremlægge, blev denne optagen til Doms, og som Meddomsmænd blev udvalgt følgende otte Mænd: Christoffer Olsen og Lars Hemming af Strammelse, Hans Pelle af Bjerreby, Niels Rasmussen af Vaarø, Christen Hansen af Bregninge, Hans Bylov af Nyby, Rasmus Hansen af Knudsbølle og Hans Ottesen af Bjernemark.

Otte Dage derefter afsiges Dommen. I Præmisserne til denne gentages hele Sagens Sammenhæng fra først til sidst, saa for ikke at trætte med en Gentagelse af det allerede forud berettede, skal disse her forbigaaes, og jeg vil nøjes med at notere selve Dommens Ordlyd med Datidens Retsskrivning:

»Thi kiendes for Rett, at siden Delinquentinden Kirsten Jensdatter har født dette sit Barn i Dølgmaal, og her er corpus delicti, at Barnet er lagt i Skiuvl og befunden i den Tilstand, at der er kiendelig Tegn og billig Mistanke til, at med Barnet ikke maa være lovlig omgaaets, foruden at hun selv bekiender, at det var hendes Forsæt, at hun vilde dræbe Barnet. Saa bør hun sig selv til velfortiente Straf og afskye ifølge Lovens 6. Bogs 6. Cap. 7. og 8. Articul miste sin Hals for Sværdet og Hovedet at sættes paa een Stage, samt Kroppen at nedgraves paa Retter Stædet, saa bør hun og efter Lovens 6. Bogs 6. Cap. 1. Art. have sin Hoved Lod forbrut.

Ligeledes siden det er bekiendt og beviisligt, at Niels Ospensen har et alene som en Ægte mand bedrevet Hor med en anden Ægte Mands Koene eller Hustrue, mens endogsaa veret Medvidere og Medhjelpere i at lægge Dølgemaal saavel paa det med Kirsten Jensdatter aflede Barns Fødsel og Død, da han dog efter sin Egen Bekiendelse vidste, at K. J.s forsæt var at dræbe hendis Barn. Saa haver jeg vel icke kunnet dømme hannem efter Actors Paastand til at Lide paa sit Liv effter Lovens 6. Bogs 13. Cap. 25. Art., siden samme Lovens Articul icke passer sig i alt paa dette Factum allerhelst naar foregaaende 24. Art. Udj. Same Capitul overvejes med den foranmeldte 25. Art., og derfor icke heller egentlig er Stefuet. Mens derimod for berørte hans Misgjerninger Tildømmes samme Niels Ospensen herved at miste sin Frihed og at Arbeide udi Jern i nærmeste Fæstning sin Livstiid og efter Lovens 6. Bogs 6. Cap. 1. Art. have sin Hoved Lod forbrut.

Ligeledes bør efter lovlig Regning ifølge allernaadigst udgangne Forordninger denne Sags Bekostninger udredes og betales af Delinquenternes Formuer, og hvad samme icke kand tilstrekke betales af Amptet effter Øfrighedens approberede Repartition.

Christian Svidtzer.

Hans (H. O. S.) Ottesen, Christoffer Olsen, Hans Michelsen Pelle, Christen (C. H. S.) Hansen, Rasmus Hansen, Lars Pedersen Hemming, Hans (H. B.) Byle (udi Niels Rasmussen Scharøes Sted, som er blefen syg og icke kand komme, underskriver Peder Nielsen af Windebye) Peder (P. N. S.) Nielsen«.

Denne Birketingsdom blev i Løbet af Sommeren og Efteraaret stadfæstet af Landets højere Domstol, og den 24. januar 1754 blev Dommen fuldbyrdet paa »Biesøre Banke« Syd for Søby. Om det har været Bjerreby Sogns Galgebakke fra ældre Tid, eller den

kun har tjent som Rettersted denne ene Gang, ved jeg ikke.

Om selve Henrettelsen skrives i Bjerreby Kirkebog af daværende Sognepræst Ulrich Adolph Schwitzer saaledes:

»1754 d. 24 Januarij blev een af mine anbetroede Siæle her i Meenigheden navnlig Kiersten, afgangne Rasmus Rasmussens i Bierreby henrettet ude paa en Høy lige ud for Skouballe, hvor hun mistede sit Hofned for et Sværd, og siden Hovedet paa en Stage opsat, og Legemet begravet paa Retterstedet, ifølge Dommen for hendes Misgjærning ved at føde i Dølgemaal. Men som hun inderligen angrede denne saavel som alle hendes begangne Synder og omvendte sig hierteligen til Gud, saa styrkede og Gud hende ved saadan Troens Frimodighed og Bestandighed, at hun gik ligesom med Latter til hendes Død, og jeg med saadan Glæde overleverede hendes Siæl i Guds Haand, at jeg (som af mit inderste Hiærte ønsker aldrig at følge nogen af min anbetroede Menighed til saa unaturlig Død) vil af inderste Hiærte ønske at Gud vil give mig og alle mine og ald min anbetroede Meenighed saa salig en Død, da vi saa vil være forvissede om at naar vore Siæle skal forlade vore Legemer, at de da skal henfare i Guds Haand, hvor ingen Qual og Piine skal røre dem«.

Medens man ellers i de Dage her i Landet var opraget af Ludvig Holbergs Død, som indtraf et Par dage efter denne sørgelige Begivenhed paa Taasinge, gik Tankerne her icke saa vide om Lande. Man havde her Stof nok til Samtale i lange Tider, ja, mere end i eet Slægtled frem i Tiden, og mindre blev det ikke, da Rygtet begyndte at løbe fra By til By Øen over med Beretning om, at den henrettedes Slægtninge og Paarørende en af de første Nætter efter Henrettelsen, trods Love og Forordninger, gravede Liget op af Retterstedets Jord og gravede hende i al Hemmelighed paa Bjerreby Kirkegaard.

Overtroiske, som man var i de Tider, gav denne triste Tildragelse Stof for lange Tider til Historier om Spøgeri og Gengangeri, saa mange Taasingbo, ældre saa vel som yngre, nødig færdedes alene ad Øens Veje og Stier ved Aften og Nat saa lang Tid denne Henrettelse var i frisk Minde.

H.

Efterskrift: Ovenstående artikel blev fremdraget under gennemgang af Taasinge Skipperhjem og Folkemindesamlings magasin og gengives på en side fra »Svendborg Avis« med påtrykt dato 1. marts og tilskrevet årstallet 1924.

Som det ses, er den underskrevet med bogstavet H., hvilket måske godt kunne tænkes at være et

pseudonym for lærer C. G. Høgstrøm, Bregninge skole, hvis arbejde med Tåsinges historie og de slægter, der har levet her, vil være årbogens læsere bekendt.

»Biesøre Banke syd for Søby« er iflg. bogen »Tåsinges Fortidsminder«, side 78, »- en lille høj, som er fuldstændig sløftet og forsvundet og da intet på stedet nu markerer fundstedet, kan det ikke nærmere stedfæstes«.

Valdemar Jensen citerer i sin bog »Tåsinge rundt – en lokalhistorisk sejltur«, side 106, fra kirkebogen, at hun »blev halshugget med et sværd ude paa Waarøe Maane«.

Da der således hersker tvivl, om hvor afretningen fandt sted, har årbogens redaktion undladt at indsætte et kort eller skitse med placering af stedet. Fremtiden kan måske kaste nyt lys over dette?

Da Bregninge Sogn blev annekteret af Landet

*Fru Helvig Hardenberg var en energisk Dame,
som hverken Biskop eller Proust kunde trodse*

Et 200 Aars Jubilæum for den nuværende Ordning

af Aage Bøggild

En avisartikel fra 4. oktober 1938 fortæller:

Det er i Aar 200 Aar siden, at Bregninge og Landet Kirkesogne hver for sig blev selvstændige efter 160 Aar at have udgjort eet fælles Kirkesogn. I den Anledning kan der være Grund til at fremdrage nogle af de Enkeltheder, der bevirkede Sammensmeltningen og Adskillelsen, et Emne som afdøde Kirkehistoriker Pastor Holger Fr. Rørdam har beskæftiget sig med, og hvis Arbejde da ogsaa væsentligt er benyttet i denne Artikel tillige med Oplysninger fra »Kancelliets Brevbøger,« Pastor Lunds Bog om Thorseng, Schacks Fundatssamling for Svendborg Amt og Wibergs Præstehistorie.

Tre Præstegaarde brændte i Løbet af 30 Aar

Den egentlige Aarsag til, at de to Sogne blev slaaet sammen, var Ildebrande. I løbet af 30 Aar nedbrændte Bregninge Præstegaard 3 Gange, efter mellem hver Ildebrand at have været opført paa ny, og det er i Grunden tilgiveligt, at den gode Præst Mads Jakobsen, der havde opbygget den 3. Præstegaard, blev saa nedslaaet af dennes Tilintetgørelse ved Luernes Hjælp, at han forlod sit Kald. Han saa ingen Udvej til atter at faa en Præstebolig og haabede paa at blive forflyttet til et andet Embede, hvilket han da ogsaa opnaaede, men kun efter nogle drøje Aar, grundet paa Fattigdom, som han tilbragte i Svendborg. Hans Forgænger, Hr. Peder Philo-

soph, for hvem Præstegaarden ogsaa blev Offer for Ilden, nødtes ligeledes til at forlade Taasinge, grundet paa den Forarmelse, han var geraadet i. Det var derfor ikke underligt, at det var vanskeligt at finde en Præst til det ledigblevne Embede efter Mads Jacobsen, tilmed da der ingen Udsigter var til at erholde offentlige Midler til Opførelsen af en ny og fjerde Præstegaard. I to Aar blev Gudstjenesten i Bregninge Kirke besørget af en Kapellan fra Svendborg, men det hændte jævnligt, at Storm og Uvejrlagde Hindringer i Vejen for Kapellanens Overfart til Øen, og derved maatte Beboerne »undertiden miste Tjenesten«.

Kongen tillader S sammenslutningen

Gennem sin Kansler, Niels Kaas, blev Frederik II gjort bekendt med de vanskelige Forhold, som den fynske Bisp, Niels Jespersen, i et Brev til Kansleren havde skildret. I dette foreslaar Biskoppen, efter at have overvejet Sagen med Herren til Kærstrup, Lensmand Erik Rosenkrantz - »alvorligen her om med den gode Mand Erik Rosenkrantz mig bespurdt och begierit hans gode Raad i thenne Sag. »En af disse gode Midler: enten maa der bygges eller udlægges en bekvem Præstegaard med tilbørligt Tilliggende og skabes ydermere Forbedring til Præstens Underhold eller at Kongen naadigst vil bevilge Bregninge Kirke

annekteret en af de andre Kirker og Præster der på Landet (Taasinge benævnes ved »Land« og ikke ved Ø), som kan varetage Tjenesten, indtil andet berammes.«

Dette brev er dateret 8. August 1575, og allerede den 20. August udgik der kgl. åbent Brev, om at Bregninge Sogn måtte annekteres til næst hosliggende Sogn efter Stiftslensmanden (Axel Wiffert) og Biskoppens nærmere bestemmelse.

Foreningen af Bregninge og Landet var Biskoppen imidlertid ikke så interesseret i, denne var Erik Rosenkrantz's påfund. Biskoppen ønskede helst, at det første Alternativ blev valgt. Han tøvede derfor noget med Kongebrevets Gennemførelse, og da Rosenkrantz døde d. 8. November 1575, fik sagen lov at ligge til foråret 1576, da hans Enke.

Helvig Hardenberg tog fat

Hun var en Dame med stor Indflydelse, foruden at hun var meget rig. Sit Navn har hun forevigt igennem det Legat, hun stiftede i sit Navn 23. September 1586, bestaaende af et Hus i Svendborgs Klosterstræde, hvor 6 Fattige skulde have Bolig og dertil Renten, 5 pct. af 2000 gode og uforfalskede Rigsdaler. Hun arbejdede af al Kraft paa, at Bregninge skulde blive et Anneks-Sogn, skønt det naturligvis var Bregninge Sogns øvrige Beboere imod, og hendes Henvendelse til Kongen foraarsagede et nyt Kongebrev til Axel Wiffert og Bispens Niels Jespersen. I dette beretter Kongen, at Fru Helvig har meddelt ham, at Bregninge Sogn er et fast ringe Sogn, som næppe kan underholde en Præst, og Kongen beder og begærer, at Annekeringen, der heller ikke vil være ubekvem for Sognefolket, finder Sted ved første Lejlighed.

Niels Mule i Landet ked af Dobbeltvervet

Efter at Biskoppen havde modtaget dette Brev, overdrog han Præsten i Landet, Hr. Niels (Mule), ogsaa at betjene Bregninge Kald indtil videre.

Saaledes var det Biskoppens Mening og ligeledes Beboernes i Bregninge, men Ordningen blev altsaa mere end midlertidig, skønt der fra Provsten i Svendborg Hans Eskildsen blev gjort mange Forestillinger om ikke at annektere Sognene. Niels Mule var ikke glad for sin paanødede Dobbelttjeneste, og han fik Raadet i Svendborg med Borgmesteren, Rasmus Skriver, i Spidsen til at udstede et offentligt Brev, som blev oplæst baade paa Bregninge og Landet Sogne-Strævner. I dette Brev bedyrer Raadet med deres signerede Segl, at Hr. Niels beklager sig at være en haard Byrde paalagt, og at han vil haabe, Provsten vil skille ham af dermed, da det er ham meget tungt længere at forestaa to Kirketjenester.

Seks Dage senere sendte Provsten Biskoppen en Skrivelse, hvori han beretter, at han har formanet Hr. Niels i Landet, at han skulle holde sig fra den fremmede Tjeneste i Bregninge Sogn, som han ikke var kaldet til, hverken af Gud eller Menighed, og han minder ham om, hvad Ende det ellers ville tage på det sidste. Videre skrev han:

Da rørte Gud hans Samvittighed og Hjerte, at han fortrød, hvad han af Verden havde ladet sig forføre til, og han begærede højligt at løses for denne Samvittigheds Byrde og denne svære Trældom, saaledes at han bedre kunde tjene Gud og sin egen Hjord. Hvorfor min ganske kærlige Bøn til Eder (Biskoppen) er, at I for Guds Æres Skyld nu vil gøre og handle gudfrygtige og velbyrdige Fru Helvig, som nu er paa Arreskov, at hun ikke længere skulle hænge denne fattige Mand paa, men lade ham komme til nogen Rolighed igen, særlig paa hans Samvittigheds Vegne, og med Eders gode Raad oplede sig en skikkelig Person, som kunne lovligt kaldes som rette Sognepræst til Bregninge Sogn med det allerførste. Og efterdi den gode Almue i Bregninge Sogn altid er fundet ganske velvillig efter deres Formue og haver baade født og underholdt deres tidligere Sognepræster, før den gode Frue kom did til Landet (Øen), at

hun, som nu er bleven den bedste Sognemand, vil finde sig godvillig til at hjælpe til Gode, at Præstegaarden kunne blive opbygget igen paa et belejligt Sted, og den almægtige Gud maatte nyde Part og Del blandt det meget gode, han nu haver forlenet hende, at det maatte gaa hende og hendes kære Børn des bedre baade i dette og i det tilkomne Liv.

Efter denne kraftige Opfordring til Bispen fik Fru Helvig et Brev fra Lensmanden Axel Wiffert og Bispen i Forening, hvori de bl. a. skriver, at der findes ringere Sogne på Fyn end Bregninge, og at de erfarer, at hvert Sogn (Bregninge og Landet) kan underholde en Sognepræst, hvorfor vi ikke vide at kunne annexere samme tvende Sogne uden Hans kongelige Majestæts videre Befaling.

Fru Helvig kræver - Kongen befaler

Denne Befaling lod ikke vente længe paa sig. Fru Helvig satte sig straks i Bevægelse for at gennemtrumfe sin Beslutning, og allerede 10 Dage efter, d. 25. Marts, havde hun udvirket et Kongebrev, hvori Anneksionen sker med »Vor Vilje og Befaling« ud fra Fru Helvigs Beretning om, at det ogsaa er Flertallet af Sognemændenes Ønsker.

Denne Udtalelse maa dog staa for Fruens egen Regning, da hun ikke i løbet af de 10 Dage har kunnet naa fra Arreskov til Taasinge for at forhandle med Sognets Mænd.

Endnu veksles nogle Skrivelser, særlig var Provsten ivrig for at undgaa Sammenslutning. Fra Fru Helvig fik han Meddelelse om, at hun, saafremt han ikke vilde holde sig Kongebrevet efterretteligt, vilde lade Kirkedøren tillukke. Dagen efter denne Besked tog han selv til Taasinge, hvor han paa et Sognestævne fremstillede Situationen. Fra Almuen fremsattes, at kun to eller tre Mennesker fra hver Gaard kom til Guds Ord og Sakramente, fordi at Tjenesten skete i Utide, hvor ellers skulle komme seks eller otte. »Dog ingen turde kny for dette strenge Herskabs Skyld«. Provsten

tog derefter til Bregninge for selv at holde Gudstjeneste, og efter denne blev han af Fru Helvig inviteret hjem til Kærstrup. Men Samtalen her ændrede ikke Fruens Holdning. Hun var fast besluttet paa at bruge Kongens Brev og gad se dem, der ville forhindre hendes og hendes salig Husbonds Forsæt. Gudstjenesten i Bregninge tog Provsten sig foreløbig af. Provstens Energi hjalp ikke. Kort Tid efter modtog han fra Biskoppen en venskabelig, men bestemt Henstilling om at lade Hr. Niels forrette Tjenesten, til han faar videre Besked, da han (Provsten) ikke uden stort Besvær kan passe de kirkelige Handlinger i Bregninge. Denne videre Besked kom aldrig, og Niels Mule maatte varetage Tjenesten i begge Sogne indtil sin Død i 1581, hvorefter Hr. Morten Nielsen Cunber Mesbingius af Fru Helvig blev kaldet til Sognepræst for Landet og Bregninge Menigheder.

Man vil af dette forstaa, at Fru Helvig har været en bestemt Dame, som forstod at sætte sin Vilje igennem. Rørdam antyder, at Grunden til hendes Beslutning muligvis har været, at hun vilde undgaa de Udgifter, som hun vilde komme ud for, naar en ny Præstegaard skulle opføres, og Præsteembedet tillægges større Indtægter. Dette er jo vanskeligt at bestride, og de gode Gerninger, som hun øvede med at oprette førnævnte Legat og sammen med sin Søn at skænke Bregninge Kirke en Kirkeklokke, hvis Inskription lyder saaledes: »Anno Dei 1590 Frue Hedevig Hardenberg til Arreskov og hendes Søn Jakob Rosenkrantz lod denne Klock støbe den 8. Juli. Meister Michael von Rostock hat mich gegossen; aus dem Fur bin ich geflossen«, kan jo ogsaa fortælle det modsatte. I saa Fald har det været hendes Myndighed, der for hende har været det afgørende.

Sognene skilles atter

Den gode Præst til Bregninge og Landet Menigheder kunde have nok at gøre, naar det gejstlige Arbejde i begge Sogne skulle forret-

tes omhyggeligt, men det skulde blive endnu besværligere.

I 1687 indrettede Søhelten Niels Juel den nuværende Slotskirke paa Valdemar Slot, og dermed fik Præsten endnu en Kirke at prædike i. Selvfølgelig bevirkede Indrettelsen af denne Kirke, at Tilslutningen til Bregninge kirke blev endnu mindre, end Sammenlægningen af Sognene havde bevirket, og i de følgende Aar opstod der da den Tanke, at Bregninge Kirke skulle nedlægges. Der førtes flere Forhandlinger herom, men i Stedet for Nedlæggelse gav disse Stødet til, at Bregninge Sogn atter fik egen Præst. I 1721 gjorde Præsten N. Lucoppidan paa Opfordring af Biskoppen Jakob Lodberg Rede for Forholdene i Bregninge Sogn, og han gik i denne Indberetning stærkt ind for, at Bregninge Kirke bevaredes, da en Del af Sognets Beboere i modsat Fald vilde faa saa langt til Kirke, at de derved ville komme til »at miste Guds Ord og blive berøvet deres Kirke, de har haft i saa god Fred af Alders Tid«. Derfor kan han ikke føje sig efter Hr. Cammerjunkeren (Stamhusbesidderen) Begæring.

Der blev da ikke gjort mere ud af Sagen i denne Omgang. Lucoppidan døde i 1730, og med den nye Præst Matthias Reutz skete heller ingen Ændring, men efter dennes Død i 1738 kom Forhandlingerne atter i Gang, og ved Stamherrens Imødekommenhed blev Forholdene ved Bregninge Sognekald saa gode, at en Præst mageligt kunne eksistere derved.

Fyns daværende Biskop, Christian Ramus og Kammerherre og Oberst Niels Juel (Søheltens Sønesøn), konfererede om en fremtidig Ordning, og de to Herrer enedes om at begære Kong Christian VI's allernaadigste Konfirmation paa et Brev og Stipulation, der nøje angav, hvorledes Ordningen ville blive, dersom hvert Sogn fik sin Præst. Niels Juel havde forinden faaet Konfirmation paa to Kaldsbreve lydende paa Christen Morsing for Landet Sogn og Christopher Iversen for

Bregninge og Slottets Kirke, efter at den foregaaende Præst var død, og foruden det sædvanlige Offer skulle Bregninge-Præsten aarlig nyde 50 Rigsdaler for sin Guds Tjeneste paa Slottet. Endvidere forpligtede Niels Juel sig til at anvise en Præstegaard med de fornødne og »bekvemme skikkelige Værelser at bo udi«. Pastor Iversen blev tilbudt en Gaard i Gl. Nyby med tilliggende Jord, endvidere fik han den Jord lagt til, som hørte til den Præstegaard, hvis Tomter Mads Jakobsen havde forladt 170 Aar tidligere. Præstegaarden i Nyby viste sig mærkeligt nok ogsaa at være efterstræbt af Luerne; den nedbrændte lige som de tidligere 3 Præstegaarde, men denne Gang ville man dog ikke risikere, at Præsten rejste. Han fik en Bolig i Troense, i den Allé der endnu kaldes Præstealleen.

Konfirmationen paa Kongens Godkendelse af Nyordningen forelaa i Slutningen af 1738. Den lød som følger:

Da ville vi bemelte Brev og Stipulation udi alle dets Ord, Clausuler og Puncter, saasom det her oven indført findis, allernaadigst have confirmeret og stadfæstet, saa og hermed confirmere og stadfæste; forbydendes Alle og Eenhver her imod, eftersom foreskrevet staar, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gøre under Vor Hyldest og Naade.

Givet paa Vort Slot Friderichsborg den 12. Decembris 1738.

Under Vor Kongelige Haand og Signet.

Christian R.

I. L. Holstein.

Aage Bøggild var født 1888 i København. Han blev bosat i Vindeby og Troense og var journalist ved »Svendborg Avis« med Tåsinge som virkeområde. Det er sikkert i denne avis, at artiklen her har været trykt. Han var tillige antikvarboghandler og døde 1951-14/09.

Historiens gang kan føles ved en tur på Tåsinge

*Den skønne, frugtbare ø med stærkt vekslende
natur har været sæde for historiske tildragelser*

*af førstelærer Haulund Christensen, Troense
med illustrationer af Volmer Strange*

Skønt det nu er mange år siden, husker jeg tydeligt mit første besøg på Tåsinge. En sollys sommersondagsmorgen plaskede vi over det smalle sund med »Fritz Juel«. Bagerdrenge kom susende på deres budcykler, og poser med morgenbrød blev hurtigt lempet om bord, så kunne enhver på den anden side frit tage for sig af retterne. Der var ingen som helst formaliteter i form af fragtbreve, eller hvad den slags dokumenter nu hedder, som anvendes over sø og saltene vove, og der skulle ikke betales gebyr. Til gengæld påtog færgeriet sig ikke noget ansvar for, om rundstykkerne nu også kom de tiltænkte hungrige sjæle til gode. Uvilkårlig randt mig i hu den gamle danske konge, Frode Fredegod kaldet, for på mit spørgsmål til færgebetjenten fik jeg som svar, at der hidtil ikke var gået varer forkert i byen.

Den smukke sejltur var alt for kort, når man har en hel dag for sig – sådan en dag, hvor man ingen ting skal, bare være til. Så er det ligesom, at man vil holde på nuet. Man ønsker, at alle smukke indtryk skal vare ved.

Det duftende morgenbrød, der lå på færgens bagagedæk, havde sat vore smagsløg og spytkirtler i virksomhed, men på Vindeby kro var man endnu løst af søvnens favntag, så vi besteg vor stålhest og begyndte den smukke rundtur med kurs mod Bregninge. Mens

mælkevogne og biler fra og til færgen raslede og truttede forbi os, gik det langsomt op ad den mere end tre kilometer lange bakke, hvor Bregninge kirke som en varde skuer ud over det smukke landskab.

Vi var kommet til et skønt land, og for en vestjyde er det første indtryk tillige, at det er et venligt land. Foran hvert hus er en lille have med hæk langs vejen, og nænsomme hænder har pyntet op til søndag, ja, endog revet uden for hækken. Hus og have vil ligesom sige: velkommen til Tåsinge, sådan følte vi det.

Mange gange lød det: Se der! For på vor vej mod bakkens top var vi genstand for mange dejlige indtryk. Ofte måtte vi af cyklen for ret at betragte de vilde planter på grøftekannten eller den duvende hvedemark, hvor kornet stod så tæt, at man følte, at man kunne gå med træsko henover aksene uden at træde igennem. Også det bølgende bakkedrag måtte nærmere betragtes, disse af istiden formede slugter og bakker førte tankerne tilbage til den tid, da Danmark endnu var et ufødt barn.

Sagnet om Ingers Høj

Til venstre for vejen ligger Ingers høj, og trods protest fra vores arbejdsløse tarmer måtte vi derop, thi fortidens minder har altid haft en dragende magt over os. En smal leret vej fører os til målet, og hvilken udsigt!

Særlig skøn tager Thurø sig ud fra dette sted. Ja, oldtidens mennesker kunne svært finde de smukkeste steder til deres begravelsespladser. På højen traf vi en ældre mand, der ligesom os nød tilværelsen og naturen. På vort spørgsmål, hvorfor højen kaldtes Ingers høj, fortalte han sagnet om højen:

Jomfru Inger havde forsvoret sig til Djævelen, hvis hun blev sin kæreste utro, men hun havde nok ikke taget sit løfte særligt højtideligt, for hun skænkede en rigere bejler sin gunst, og mens hun stod med ham foran alteret i Bregninge kirke for at modtage præstens velsignelse, kom hendes nu retmæssige herre i egen djævelske skikkelse og tog hende med til højen her. Brudekransen virkede imidlertid som amulet, men en bondeknøs, som tilfældigt kom forbi, rev brudekransen af, og herefter kunne Djævelen føre Inger med sig ned i højen.

Atter gik det mod bakkens top, forbi gamle gårde omgivet af struttende roestykker, agre med frø eller agurker, der alt sammen vidnede om den tåsingske bondes dygtighed og foretagsomhed. Gamle og nye frugthaver ligger langs vejen, end ikke en lille nåleskov mangler.

Inden vi nåede bakkens top, havde kirkeklokken kaldt sognets beboere sammen til

gudstjeneste, og vi måtte nøjes med at sidde på kroen og tænke på kirken, men det skal jo også være bedre end det modsatte. En negertjener bragte os de nødvendige kalorier til vort hungrende legeme, mens orgelets brus og menighedens sang svagt nåede vore øren, en betagende restaurationsmusik en skøn søndag morgen.

På Bregninge bakke kan man i grusgraven føle sig hensat til Jyllands magre egne, her findes de samme små blomster, og gyvelen rækker sine gule blomster op til beskuelse, selv lyngen mangler ikke. Intet under, at denne plet er fredet, for den er en sjældenhed midt i alt det frodige. I øvrigt har fredningsbestemmelserne senere sat sindene i voldsom bevægelse ved en forestående vejregulering gennem Bregninge by. Disse sindenes voldsomme bølger skal jeg vel vogte mig for at komme for nær, de skal efter sigende være altopslugende.

Men nu op i tårnet, der bestiges af over 30.000 turister årligt. Først går det ad en snæver og stejl vindeltrappe af sten, der senere afløses af en mageligere trætrappe, forbi kirkeklokken, der bærer den ædle givers navn: Skænket af Jakob Rosenkrantz og Helvig Hardenbjerg 1590, omstøbt af C. Juel Brockdorff og Julie Juel Brockdorff, født baronesse Reedtz Thott til Thorseng 1896. For første gang stødte vi på Juelernes navn, men det blev ikke sidste gang.

Så stod vi på platformen, der er opført af Fr. Juel, efter at spiret i en storm 1793 blæste ned. Platformen var tænkt som observatorium, og ved kirkens restaurering i 1882-83 blev der bygget et spir over. Og hvilket uforglemmeligt sceneri. Fra en højde af 100 meter over havet breder sig et udsnit af vores dejlige land sig for vort øje: Nakskovs fabriksskorstene, Sjællands kyst, Odinstårnet, der senere er faldet, de mange små øer, som kun med stort besvær og med kortet i hånd kan skilles ud fra hinanden og Als mod vest. De hvide sejl, der skyder sig frem på sundets vand, gør det hele levende og uforglemmeligt. Bregninge kirketårn er

Bregninge Kirke

da også et af de mest besøgte udsigtssteder i Danmark.

Kirkens indre med både over- og underjordisk gravkapel er også et besøg værd, men vi må videre ud på den skønne ø, men næppe har vi startet tandem, før vi ved et vejkryds må stoppe op ved en ret stor mindesten, der viser sig at være rejst over Fr. Juel, Valdemar Slots ejer fra 1767-1827.

»Fattigdommens Lindrer,
Ungdommens Oplyser
Agerdyrkingens Fremmer,
Videnskabens Dyrker
De skønne Kunstners Velynder«.

Siger sønnen, Carl Juel, om sin fader. Ved et senere studium af denne så højt lovpriste mand, må jeg indrømme, at indskriften ikke siger for meget.

Fra Hovmark til Husmandssted

Vi kører atter mod syd og kommer forbi de mange små husmandssteder, der tydeligt bærer præg af, at det er udstykningslovene, der her er bragt i anvendelse. Engang var her hovmark, hvor bønderne måtte slide for herremanden, mens ridefogeden svang sin pisk. Nu ligger her venlige små ejendomme med veldyrkede marker og indbydende haver. Ubevist rinder H.C. Andersens ord os i hu: »Vor tid er dog den bedste«.

Mens bilerne haster mod Vemmenæsfærgen, drejer vi af til højre og kommer til øens midtpunkt, Landet. Den typiske danske kirke drager os. For en ynder af den romanske kirke, er Landet kirke en lækkerbissen. Den er stilren, dog fra regnet de ændringer – f. eks. de større vinduer – som tiden har krævet. I våbenhuset betages man af den smukke portal med det skønne tympanon og figurerne på dørstolperne. Indvendig er kirken lys, men gør et noget forsømt indtryk. I koret mindes den forhenværende guvernør i Trankebar, der forstødt af hoffet endte sine dage i »Holme-

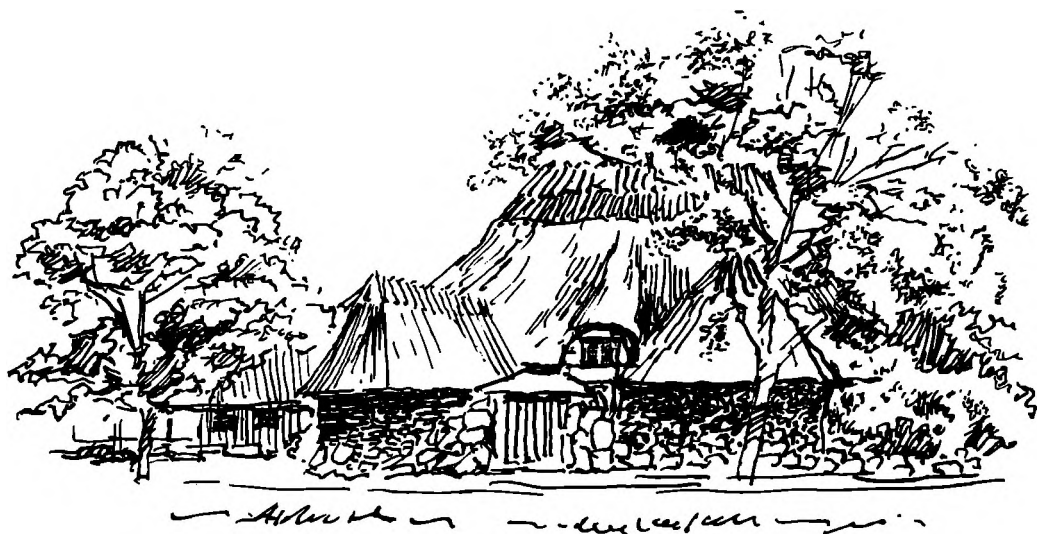

Sixten Sparre og Elvira Madigan.

gård« i Strammelse. Hans ligsten er indmuret i våbenhusets væg, hans florumvundne kårde er ophængt i koret, og hans våbenmærke er malet i et hjørne af korhvelvingen.

På kirkegården må vi hen til den smukke Elvira Madigans og løjtnant grev Sixten Sparres grave. Langt fra deres slægt ligger de her forenede i døden efter deres korte kærlighedsrus. Senere er der ved siden af denne grav kommet en ny, der gemmer resterne af to engelske flyvere, som faldt ved Tåsinges kyst under den anden verdenskrig, flyverløjtnant A. J. Sayer og flyversergent L. G. Glaus. En mindeplade i våbenhuset fortæller om deres indsats i kampen for friheden.

Fra dødens stille have går turen videre, men tilfældigvis strejfer vort blik et skilt på et ganske almindeligt hus. Der stod noget om bogudlån. Vi spurgte en dreng, om det var biblioteket, og da han svarede bekræftende, blev vi mere interesserede. Af en mand fik vi at vide, at husets ejer, Marie Lolk, havde skænket dette til bibliotek kun med den betingelse, at hun måtte bo i stuen resten af sine dage. Vi kunne høre på manden, at han var stolt af biblioteket, og ikke uden grund. Siden da har vi haft lejlighed til at stifte nærmere bekendtskab med Tåsinge bibliotek, der

»Lille Vejlegaard«.

efter udvidelsen i 1951 er Danmarks største og mest moderne sognebibliotek, og dette storslåede resultat er nået, fordi een mand - stedets dyrlæge - med al sin kraft er gået ind for sagen, og fordi han har held og evne til at vælge de rette medarbejdere. Tåsinge bibliotek er alene et besøg på øen værd.

Mellem de mange bindingsværksgårde, der ligger søndagsstille i solskinnet, strækker vejen sig til Vornæs skov, der vifter kølighed ned over vor ophedede krop, og fra skoven kommer vi ud til Vejlen, der strækker sig langt ind i øen. En dæmning er allerede for et par hundrede år siden lagt over dens yderste ende. Dette arbejde er udført af kammerherre Niels Juel, der efter sigende gav de to ærboer så ringe løn for deres arbejde, at de endte deres dage på fattiggården. På den anden side af Vejlen ligger »Vejlegården«, hvor den kendte tåsingebo Søren Lolk boede, en meget frisindet, men særpræget mand, der bl. a. er herlig skildret i bogen om Peder Sabroe.

Vejlen går nu forbi Staus mølle, der er opført på Staus høj, en gammel kæmpehøj med gravkammer. Møllen er senere blevet fulstæn-

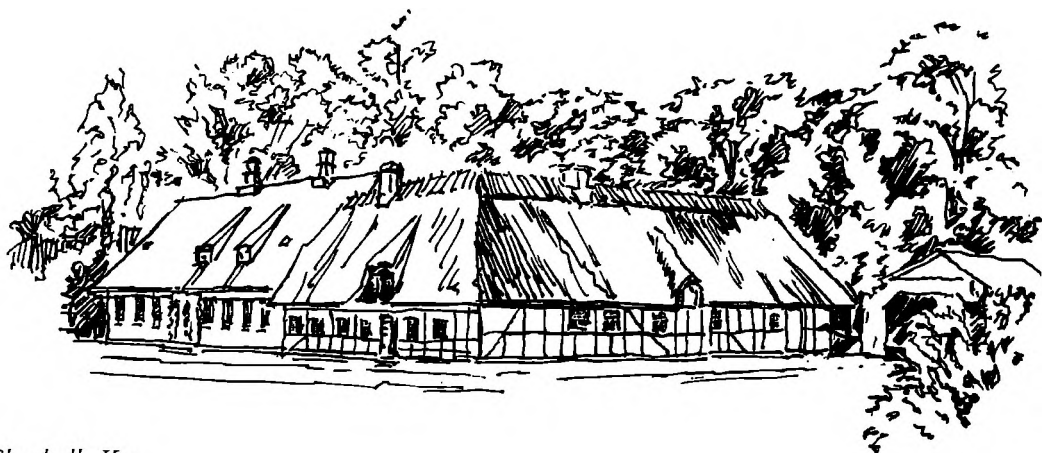
dig ødelagt under en storm og vil ikke blive genopbygget i sin tidligere skikkelse.

Efter et lille hvil på Skovballe kro, landskendt for sin ålesteg, spadserer vi til stranden, hvor fiskerne med små midler har anlagt en miniatrehavn med plads til hyttefade, garn, tjæregryde og de mange redskaber, der er nødvendige for at sætte fisken på bordet. Til højre for »havnen« lokker det friske vand så stærkt, at vi ikke kunne modstå, og snart tumlede vi os i det våde element og fik på den måde sagt farvel til vejstøvet.

Fra Skovballe strand er der udsigt til de mange småøer, men det er umuligt at skelne dem fra hinanden her fra den lave strand. Kun de indfødte kan gøre det. Men vi må videre og bestiger atter stålhesten. Landet her på den sydlige del af øen er fladt, og en varm sommervind viftede os om kinderne, mens vi trillede hen ad den støvede vej, kranset af de bugnede marker.

Ved Vemmenæs

Bjerreby hæver sig lidt over det øvrige land, og sognekirken ses derfor viden om. Kirken er af

Skovballe Kro.

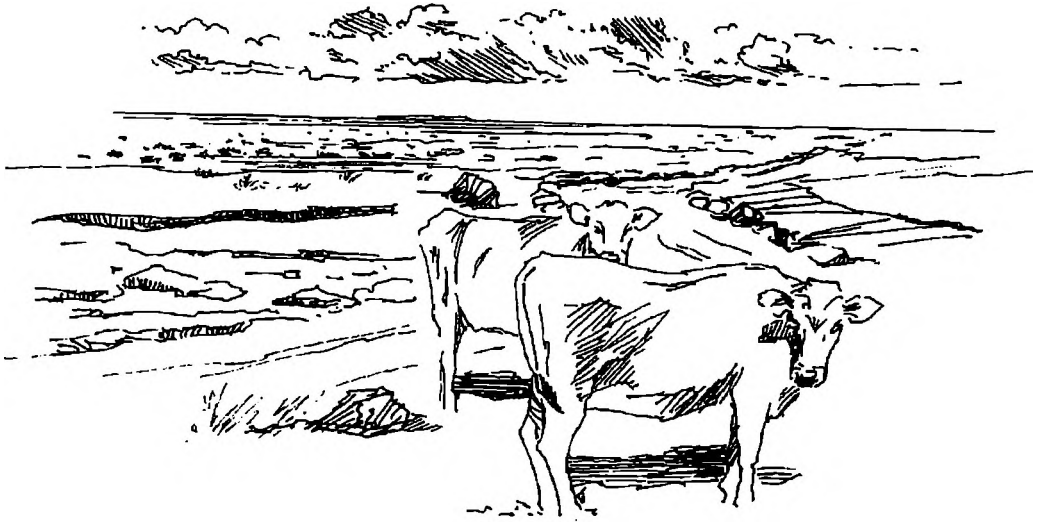
samme alder som øens to øvrige kirker, men ved ombygning har den helt mistet sit oprindelige udseende. Om den har vundet noget herved, vil vi lade andre bedømme, vi kørte i hvert fald forbi ned ad bakken mod Vemmenæs, forbi den gamle smukke færgegård, hvorfra færgeriet til Langeland i ældre tider administreredes.

En stensat dæmning fører ud i det grunde vand til færgeklappen, og en lang række biler ventede på at blive sejlet over til den lange ø, der tydeligt sås i den klare eftermiddags-sol. Det var fristende at tage med en tur til Ørstedernes by, men vi modstod, for Tåsinge gemte endnu på så meget, som vi gerne ville stifte bekendtskab med. Færgen kom og spyede sin last af glade søndagskørere ud på dæmningen, og som fangne dyr, der slippes ud af buret, fløj bilisterne hen ad vejen mod den næste færge.

Vi tog den med ro og slog ind på en sidevej, for vi ville gerne prøve at finde resterne af det gamle kapel, der har ligget her i gamle dage. Skønt vi havde det indtegnet på kortet, lykkedes os ikke at finde det, men en bonde,

der gik på sin mark og frydede sig over den frodige natur, som tog sig dobbelt herlig ud i sommersøndagssolskinnet, var mere end villig til at vise os stedet og fortalte:

»Her fandtes i gamle dage en kilde, kaldet Sct. Olufs kilde, hvor folk søgte hen for at bade og derved finde helse. En bonde vanheligede til sidst kilden ved at føre sin skabede hest ud i det hellige vand, og derved mistede kilden sin kraft. Ved kilden var der bygget et kapel, og det er dette, man endnu kan støde på murbrokker af, når ploven går hen over stedet. I kapellet opbevares Sct. Olufs billede, som bønderne bar rundt på deres marker, for at han skulle signe jorden og sikre en god afgrøde, men inden aften skulle billedet igen være på plads i kapellet. Dette blev skæbnesvangert, for mens en bonde bar billedet om på sin mark, blev han overrasket af mørkets frembrud, og da han havde langt til kapellet, tog han det med hjem og gemte det i sin baageovn for at bringe det på plads næste dag, men da han stod op næste morgen, havde hans pige allerede tændt op i ovnen, og Sct. Olufs billede var gået op i luer. Efter sagnet

Motiv fra Vårø Monnet.

har vi Lundby bønder siden ingen rigtig lykke haft«, sluttede vor hjemmelsmand med et lunt glimt i øjet.

Et pælehus i Lundby

Vi takkede den hyggelige fortæller og svang os atter i sadlen, men vi kom ikke ret langt, inden et underligt, noget afstikkende bygningsværk tiltvang sig vor opmærksomhed. Et hus bygget på pæle, et udsigtstårn, eller hvad? Mens vi stod og udvekslede meninger herom, kom en mand frem fra hækken i skjorteærmer. Han afgjorde straks vor diskussion, idet han præsenterede sig som tårnets ejer. Ingen af os havde ret i vor påstand, men hvem kunne også tænke, at det var et skrædderværksted.

Vi blev budt indenfor og entrede det 20 meter høje tårn ad en udvendig stige.

Marius Bonum hedder tårnets ejer, men folk her på egnen kalder ham skrædderen i tårnet. I det nederste tårnværelse har han sit værksted. »Jeg kan se vand til alle sider, og jeg holder så meget af vand«, betroede skrædderen os, »og der sker så mange onde ting i verden, derfor har jeg trukket mig tilbage, men

jeg vil gerne se den skønne jord sådan lidt fra oven, forstår du – for vi siger du, vi siger jo også du til Vorherre«.

Vi kravlede op i den øverste etage. Her har Bonum indrettet en samling af møbler, husgeråd m. v., der bedre end ord fortæller om Tåsinges gamle bondekultur. Bonum har ikke betalt noget for de gamle ting. Folk ved, at han er samler, og forærer ham derfor gerne, hvad der ved lejlighed findes frem. Kærest for ham er de gamle ting fra hans barndomshjem, f. eks. den gamle bænk, vel nær de 200 år, hvor han sov som dreng, men hver eneste ting holder han af og ved nøje besked med. Hans ligefremhed og hjertevarme gjorde os godt! Var der mange af hans slags, så verden anderledes ud.

Adskillige gange drejede vi hovedet tilbage, da det atter gik hen ad vejen mod Nørreskoven, men ved at se på tårnet dannede sig billedet af Bonums venlige ansigt sig for vort blik.

Så snart vi kom ind i skoven, blev vi opmærksomme på en hel del store fugle, der støjende kredsede omkring mellem de høje træ-

Ambrosiusegen

Valdemars Slot

toppe. Atter måtte vi af sadlen for at se nærmere på disse vingede skabninger, og det viste sig, at vi var i nærheden af en hejrekoloni, men da tiden til et nærmere studium af kolonien var uheldigst muligt, for hejrerne bygger højt, og det tætte løv skjulte næsten rederne helt. Dog røbede de deres tilstedeværelse ved deres skrig og ved den mængde fuglegødning, der fandtes under de træer, hvor rederne svagt skimtedes. Vil man studere hejrerens liv, må man helst benytte forårstiden, inden bøgen har iført sig sin sommerdragt. Vi måtte nøjes med den tilfredsstillende, det var, at have fundet en af de ret få hejrekolonier, der findes i vort land.

Ruinerne af Valdemar Slots forgænger

Efter at være kommet ud af skoven havde vi på højre hånd det gamle voldsted af Kærstrup, Valdemar Slots forgænger. Nu er voldgravene jævnet ud, så der skal geni til at finde stedet, hvor så megen dramatik i sin tid er udspillet. Vi mindedes i flæng navne som dronning Margrethe, der overdrog Kærstrup til den Odense bisp, hvorfor Tåsinges bønder i 150 år måtte bøje sig under krumstaven. Fra den tid er vel den bedst kendte bisp Jens Andersen Biellenach, der fo'r særligt hårdt frem mod bønderne, men Christian den Anden – de fattiges ven – tog sig af bispen, der måtte vandre i fængsel på Hammershus. Efter kongens fald kom han atter til magten, men Nemesis indhentede ham atter. En holstensk adelsmand bortførte ham til Holsten og pinte ham på det grusomste ved at smøre ham ind i honning og overlade ham til fluer, bier og andre herlige insekter. Han blev dog tilsidst løskøbt og døde i Lübeck.

Efter reformationen gik Kærstrup tilbage til kronen og blev i årene 1629-33 ombygget af Christian den Fjerde og fik sit nuværende navn, men i 1678 tilskødedes det den berømte søhelt Niels Juel, og hermed er Juellers epoke oprundet. Forinden vi vendte vort blik mod denne slægts hovedsæde, måtte vi

endnu engang af sadlen for at danse rundt om den prægtige Ambrosiuseg, der strækker sine gamle knudrede grene langt ud over vejen. Her har digteren Ambrosius Stub, skriverkarlen på Valdemar slot, gået, her har naturen stemt hans sind, så han har frembragt nogle af sine allerskønneste vers, og intet under, at det netop blev her; findes der blot en smule digterblod i et menneskes årer, så må det bruse netop i en sådan natur.

En dæmning fører over en nu tørlagt vig, og så kører vi gennem den berømte portbygning, der er fredet i klasse A, og står på den imponerende slotsplads, hvor Juellerne har haft deres virke i omtrent 300 år. Gennem dette spand af år har slægten haft en stor indflydelse på øens trivsel. Højst i betydning nåede kammerherre Niels Juel, ejer fra 1714-1766, og Frederik Juel, generalen, som han kaldtes, ejer fra 1767-1827. Hans mindesten i Bregninge er nævnt.

Hovedbygningen hører ikke til de smukkeste, men fra dens mure og vinduer, fra søen og springvandet, tepavillonen og de lange staldlænger strømmer der historie mod en. De fortæller om en hård tid, hvor bonden måtte bøje nakken for herremandens tilranede despoti, men også mildhed, fremskridt og »fattigdommens lindrer«.

Slottets og slægtens historie skal ikke skrives her, vi må nøjes med en stille dvælen ved fortiden, og videre går turen til Troense, den gamle skipperby, der nu sover tornerosesøvn. Med sine pragtfulde bindingsværkshuse er byen en seværdighed af rang, og som den smukkeste perle i rækken ligger den gamle skole midt i byen, et smukt minde om Frederik Juel, »Ungdommens oplyser«, der lod skolen opføre i 1790, 24 år før den store skolelov. Ofte benævnes skolen som rytterskole, men det er urigtigt. Rytterskolerne blev alle opført af Frederik den Fjerde ca. 70 år før, Troense skole blev bygget.

Netop som vi trillede forbi skolen, kom den gamle lærer ud ad døren Den ranke, hvidhå-

Grønnegade Troense

Søfartsmuseet Troense

Badstuen, Troense

rede mand manglede kun kalot og lang pibe for også at kunne være fra Frederik Juels tid.

Efter et lille hvil, hvor vi nød kaffen til den betagende udsigt over Svendborg sund og Thurø, gik turen atter mod Vindeby-færgen gennem den så ofte forevige allé ved Eskær. En minderig tur var sluttet, en tur fuld af så mange smukke indtryk, at de har gemt sig i vore sind for stedse.

Efterskrift: Denne artikel er fundet på 2 løse avissider her i Taasinge Lokalhistoriske Arkiv.

Disse er påtrykt datoen 13. august 1953, men uden avisens navn. Siderne antages dog at være fra dagbladet »Sydfyns Socialdemokrat«, som forfatteren var referent til.

Henry Oswald Bernhard Haulund Christensen var født 1904-17/10 i Hemmet sogn, Nørre Horne herred, Ringkøbing amt. Ansat 1. juni 1950 som lærer ved Troense skole. Fra 1956 med virke i den nye Bregninge Sogneskole. Han døde 1968-06/04.

Det gamle orgel fra Vornæs Forskole

af Else Pedersen

Der står i min stue et smukt gammelt orgel, som jeg får lyst til at berette lidt om.

Anledningen er denne, at det i 2009 menes at være hundrede år siden, det kom til Vornæs forskole.

I året 1909 blev frk. Ingrid Møller ansat som forskolelærerinde i Vornæs. Hun kom fra Vejleegnen og medbragte orglet. Det var sådan dengang, at for at kunne bestride sangundervisningen i forskolen krævedes det, at man kunne bestå sangprøven på seminariet og kunne synge rent. Da Ingrid Møller ikke kunne det, forlangtes det, at hun kunne betjene et musikinstrument. Derfor lærte hun at spille på orgel.

At det har sin rigtighed med hensyn til hendes sangstemme kan læses i Thyra Niensens erindringsbog.

Citat: »Frk Møller læste eventyr for os, legede sanglege med os og sang sammen med os. Det sidste var ikke så godt, da hun sang falsk. Desværre lærte jeg også at synge på den måde.« Citat slut.

Orglet er et såkaldt »Harmonium«. Det er bygget i Vejle hos Anton Berntsen, forfatter og i perioden 1901-38 harmoniumfabrikant.

Jeg er sikker på, at der er mange nulevende, som kan mindes deres første skoleår i Vornæs, hvor der blev spillet på orglet af frk. Møller eller måske senere af hendes efterfølgere. Da

Vornæs Forskole

frk. Møller blev pensioneret i 1953 efter 44 år i Vornæs, flyttede hun tilbage til sin hjemegn, men efterlod sit orgel, hvilket jeg er hende meget taknemlig for, da jeg har haft både gavn og megen glæde af det. Først i de syv år jeg underviste i forskolen, men ikke mindst som pensionist med mere tid til at spille.

Da inventaret fra forskolen i 1967 blev flyttet til Lundby skole, var der ingen interesse for at få orglet med, da der blev spillet på klaver, så jeg blev den heldige ejer.

Men for at få glæde af orglet krævede det dog en større rengøring både indvendig og udvendig af så mange års skolestøv og moppeolie, samt istandsættelse her og der. Men, som det ses på billedet, fremstår det nu som et smukt gammelt instrument og spiller tillige

Orglet.

rent og med en god klang. De små vingelysestager mangler desværre.

Til orglet hører en orgelstol, en drejestol. Også den krævede en grundig istandsættelse med maling og ikke mindst nyt korsstingsbroderet sæde. Under det gamle betræk viste sig yderligere et gammelt læderbetræk polstret med tang. Men som begge dele fungerer og ser ud nu, tror jeg, de kan holde i rigtig mange år endnu.

Skulle det vise sig senere, at ingen af mine nærmeste er interesseret i at eje orglet og stolen efter mig, da er det min hensigt, at det skal tilfalde Tåsinge Museum som et minde om en svunden tid.

Pensioneret lærer Else Solvejg Pedersen, f. 1936 i Hinge ved Kjellerup i Jylland. Bosat ved Vornæs Skov. Uddannet på Th. Langs Seminarium i Silkeborg 1960. Ansat ved Vornæs Forskole 1960-67, derefter Lundby Skole indtil 1996.

Else Solvejg Pedersen ved orglet.

Huse og gårde i Vårø - dengang og nu

Et nyt lokalhistorisk projekt

Flere lokalarkiver søger i disse år at få dokumenteret huse og gårde i deres område med nye fotografiske optagelser. En opgave, der teknisk set er blevet forenklet meget ved hjælp af de nye digitale muligheder. Gamle fotografier er vi glade for, og dem gemmer vi mange af, men vi forsømmer at tage nye af det bestående med jævne mellemrum. Og det er vigtigt, især hvis noget pludselig forsvinder, enten ved nedbrydning eller brand- og naturkatastrofer. Også mindre forandringer er det vigtigt at få dokumenteret ad fotografisk vej.

Dette område har vort arkiv ikke dyrket i tilstrækkelig grad gennem årene, men nu blev det pludselig muligt, da Arne Rask, Stjoulvej 7, var interesseret i at tage rundt på øen med

sin digitalkamera og forevige huse og gårde af i dag. Som et første forsøg har han nu været rundt i både Stjoul og Vårø ejerlav og fået ca. 200 optagelser ind på kameraets hukommelseskort. Alle disse er derefter overført til en PC i arkivets regi.

Her viser vi nogle sider med udpluk af hans fotos fra Vårø ejerlav. Vi har valgt at vise disse, da vi blandt Svend Højtes arkivalier har fundet dennes tidligere optagelser fra samme område i 1983 eller før. Derved blev det muligt at kombinere disse, så der både er et nyt og et ældre foto fra samme ejendom, om end de ikke alle har samme optagevinkel.

Vi håber meget, at Arne Rask vil kunne fortsætte med sine optagelser videre rundt på øen. Og vil hermed gerne opfordre årbogens læsere og andre til at finde ældre fotos af jeres hus eller gård her på Tåsinge frem fra gemmerne, så kunne vi måske få lov til at låne dem for indscanning til arkivet. Derved kan det blive muligt at opbygge lignende sider for øvrige ejerlav her på øen. Det vil være af uhyre stor værdi at have i vore samlinger fremover.

Arne Rask har hidtil fået en meget positiv modtagelse i både Stjoul og Vårø, og vi håber at det også må blive ham til del, når han besøger andre dele af øen. – Tag vel imod ham og hjælp ham gerne tilrette. Måske har I tillige noget at fortælle ham, eller I kan komme til arkivet og få en snak med os.

Det er vort håb, at serien her må inspirere til samarbejde og udbytte, både for læserne, fotografen og vort arkiv!

Fra Bystævnet i Vårø.

»Højtetoft«, Vårøvej 14, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

»Højtetoft«, Vårøvej 14, Vårø. Foto: Svend Højte, 1955.

»Rolighed«, Vårøvej 19, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

»Rolighed«, Vårøvej 19, Vårø. Foto: Svend Højte, 1961-22/12.

Vårøvej 28, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Vårøvej 28, Vårø. Foto: Svend Højte.

»Nielstrup«, Vårøvej 30, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

»Nielstrup«, Vårøvej 30, Vårø. Foto: Svend Højte, 1961-22/12.

Bylausvej 1, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Bylausvej 1, Vårø. Foto: Svend Højte, 1982.

Bylausvej 4, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Bylausvej 4, Vårø. Foto: Svend Højte, 1961-22/12.

Vårø Isvej 6, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Vårø Isvej 6, Vårø. Foto: Svend Højte, ca. 1982.

Vårøvej 25, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Vårøvej 25, Vårø. Kopi af indlånt foto, Arne Rask, 2008.

Vårøvej 29, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Vårøvej 29, Vårø. Foto: Svend Højte, 1982.

Vårøvej 34, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Vårøvej 34, Vårø. Foto: Svend Højte, 1983.

Vårøvej 41, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Vårøvej 41, Vårø. Foto: Svend Højte, 1961-22/12.

Vårøvej 39, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Vårøvej 39, Vårø. Foto: Svend Højte, 1983.

Bystævnet i Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Bystævnet i Vårø. Foto: Svend Højte, 1965-04/01.

»Højtegaard«, Hylstensbjergvej 2, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

»Højtegaard«, Hylstensbjergvej 2, Vårø. Foto: Svend Højte, 1961-25/12.

»Skarøsminde«, Hylstensbjergvej 1, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

»Skarøsminde«, Hylstensbjergvej 1, Vårø. Foto: Svend Højte, 1961-22/12.

Monnetvej 1, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Monnetvej 1, Vårø. Foto: Svend Højte, 1961-22/12.

Monnetvej 3, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Monnetvej 3, Vårø. Foto: Svend Højte, 1982.

Monnetvej 5, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

Monnetvej 5, Vårø. Foto: Svend Højte, 1982.

»Torneløkkegaard«, Monnetvej 8, Vårø. Foto: Arne Rask, 2008.

»Torneløkkegaard«, Monnetvej 8, Vårø. Foto: Svend Højte, 1961-22/12.

En frugthave i Troense gennem 100 år

af Helle Ravn

Det er sjældent, at en haves udvikling kan belyses gennem 100 år, men det kan lade sig gøre med haven i Grønnegade 11, Troense. Her er der sket en udvikling fra en karakteristisk frugthave med salg af frugt til nutidens rekreative have. Beretningen bygger på de to forfatteres egne erindringer, hvad de er blevet fortalt af afdøde familiemedlemmer samt på et interview om haven i 1984 med Adele Storm Hansen.

Grønnegade 11 har tilhørt den samme familie siden begyndelsen af 1800-tallet, hvilket i høj grad har præget haven, idet den aldrig er blevet lagt om på én gang, men pø om pø. Det er et træk, som er karakteristisk for haver i det fynske område, og det betyder, at der er træk fra forskellige tider i én og samme have.

Haven er - som de fleste i Grønnegade - en langstrakt, smal frugthave; den er på 1½ tdr. land, men frem til begyndelsen af 1900-tallet

Mellem de to dele af haven var der opsat et stort hegn og en dobbelt låge. Til venstre i »marken« lå hønsehuset. Fra venstre: Marie Storm Hansen og hendes døtre Adele, Vera og Meta. Endvidere Adeles daværende forlovede samt kongepudlen Saigon. Navnet havde den fået, fordi den var hentet som hvalp i Saigon. Foto cirka 1910.

var den noget større og gik fra Grønnegade ud til Slotsalleen. Allerede på det tidspunkt var der plantet frugttræer i hele haven. Før den tid stod de ældste træer, som var blevet udleveret fra Slottets planteskole, i hegnet i den nederste del af haven, og mellem træerne var der korn og hør.

I de sidste 100 år har haven været opdelt i to dele: den øverste del på ca. ½ tdr. kaldet »haven«, og den nederste del på 1 tdr. kaldet »marken«.

Omkring 1900 blev huset ejet af kaptajn Lars Storm Hansen og Marie Storm Hansen f.1864 og deres tre døtre Adele f. 1887, Meta f. 1889 og Vera f. 1895 samt Maries mor Johanne Hansen, som døde i 1900. Da Lars Storm Hansen sejlede på langfart og allerede døde i 1920, var det i hovedsagen Marie, som satte sit præg på haven frem til sin død i 1947.

Huset blev derefter overtaget af Adele Storm Hansen, som sammen med søsteren Vera Lund boede i Svendborg. De flyttede hvert forår til Troense og tilbage til Svendborg i oktober. Fra 1982 boede Adele i husets sydlige lejlighed hele året frem til sin død i 1984.

I 1967 flyttede Veras datter Anne Marie Christoffersen g.m. Arne Christoffersen med familie ind i huset, og hun har ejet hus og have siden 1980.

DEN TRADITIONELLE FRUGTHAVE 1900-1947

Opdeling af haven / havens anlægsform

I 1900 blev et gammelt, langstrakt bindingsværkshus revet ned, og det nuværende grundmurede hus blev opført. Forhaven blev større end tidligere, idet det ny hus blev trukket længere tilbage på grunden. Det gav plads til en forhåve efter datidens mode med buksbom- eller lavendelkransede, runde og nyreformede bede med roser og knoldbegonier samt skuffede gange. Ud mod gaden blev der

I begyndelsen var der låger i begge sider af grunden, men i 1967 blev denne låge fjernet for at give plads til en parkeret bil. Mellem lågen og huset var der et lille stakit. Senere blev der plantet en tjørnehæk. Pælen t.v. er antagelig til ophæng af en tændt lygte. Fra venstre Anna Nielsen (Grønnegade 17), Marie S. H., Thorkild Nielsen (Grønnegade 17), Vera S. H., Holger Buch og Adele S. H. Foto cirka 1915.

plantet tjørnehæk, og i skellet var der i den øverste del af haven ligeledes tjørn, mens der stod frugttræer i skellet i »marken«.

Som om der ikke var nok hække at klippe, blev forhåven yderligere indrammet af to lave tjørnehække, så der opstod en grusgang på hver side af huset. Besværligt, også i 2007, men de giver forhåven formfasthed. Ud mod gaden var der i hver side to hvidmalede træsøjler og hvidmalede låger. De blev senere erstattet af cementsøjler med en kugle på toppen. Lågerne blev kaldet for flaver, og for flere generationers småbørn har de været et yndet legeredskab, som det var forbundet med en forbudt fryd at stikke fødderne ind mellem tremmerne på for at få lågen til at svinge.

Bag hus og baghus var der enkelte buksbomkransede bede med stauder, og bag baghuset blev der i 1919 plantet hortensiaer, som var en gave ved Veras bryllup. Men prydhåve var der ikke meget af, og de to siddepladser var to lysthuse.

Differentieret brug af den øverste del af haven.

I modsætning til i dag var der en lang række praktiske funktioner henlagt til pladsen bag huset, til baghuset og til mindre bygninger. Nær huset var dasset eller rettere dasset placeret med de karakteristiske tremmedøre. Sæderne var skurede, og papiret var avispapir eller silkepapir, sirligt glattet ud og klippet i passende stykker trukket på en snor, så det var til at rive af - for slet ikke at tale om blade fra en logbog!

Tæt ved huset stod der brændestabler, sirligt stablet op, og cirka 20 meter fra baghuset var der en halvt nedgravet mødding med lave murede vægge og et todelt, sorttjæret trælag, så lugt og fluer blev begrænset. I 1967 blev møddingen sløjfet, fordi man overgik til dagrenovation.

Tøjtørring foregik i haven. Der var fint formede tørrepæle langs havegangen, hvor snoren var udspændt, mens andre lagde tøjet til tørre på hækken.

På gårdspladsen eller i haven var brønden eller brøndene placeret. Der var en vindebrønd med spand, som larmede, når brøndrullens tov blev givet los, og derefter hørtes spandens plasken, når den ramte vandspejlet. Så kom det seje, langsomme træk op. Spanden stod vendt om, så der ikke kom blade og snavs i brønden. Ofte var to huse fælles om en brønd, der så var placeret i skellet. Den lille jernpumpe var dog mest almindelig, og musvitpar byggede rede i pumpen. I skellet mellem nr. 9 og nr. 11 stod en stor grøn pumpe af træ med et stort cementdæksel. Der var et afløb fra pumpen. Heri blev også vand fra husholdningen hældt ud, og i en gravet, stenbelagt rende ledt ud i haven bag baghuset, hvor det sivede ned. Den fæste havemand, Sandersen, rensede renden op lejlighedsvis. Vandet blev ikke brugt til at vande med.

Gårdspladsen var belagt med pigsten mellem for- og baghuset. Gårdspladsen var et

arbejdsrum, hvor der blev pumpet vand og hældt spildevand ud, og derfor var det ikke møbleret med havemøbler. Der eksisterede dog flere havemøbler, bl.a. et stort hvidmalt sæt bestående af et bord og to bænke (det bruges endnu i 2007, når der er mange mennesker), men havemøblerne blev mest brugt i lysthuset, og kun Vera (f. 1900) holdt af at opholde sig i solen; de to ældste døtre var opdraget til at holde sig i skyggen, så de ikke blev solbrændte, hvilket var tegn på, at de ikke var nødt til at arbejde udendørs.

I haven var der hele to lysthuse, hvor der om dagen var skygge og om aftenen ly for dug. Ud for hoveddøren findes en muret veranda, og den og et lysthus af tjørn ud for hoveddøren blev brugt overordentlig meget. Det var møbleret med bord og bænke, og her blev både eftermiddagskaffen og middagen serveret. Det andet lysthus var et rosenlysthus placeret i skellet mellem den øvre og den nedre have, men da der var langt at gå med porcelænen og mad, blev det kun brugt, når husets herre var hjemme!

I andre af Troenses familier foregik der om sommeren udflytning fra forhuset, så baghuset blev benyttet til beboelse. Også madlavningen foregik om sommeren i baghuset, bl.a. hos købmand Storm på hjørnet af Grønnegade, hvor det lille baghus med

Verandaen og den lille gårdhave mellem for- og baghuset. Oprindeligt var gården et arbejdsrum, men i 1967 blev den lavet om til gårdhave.

skorsten, komfur, bænke og borde blev kaldt »Sommerly«. I regnvejr blev der spist derinde, men i godt vejr foregik det under det store valnøddetræ. (HR husker det også fra 1950- og 60-erne). I disse familier foregik opvasken udendørs i en trævask. Så de i nutiden så opreklamerede sommerkøkkener, er i virkeligheden et gammelt fænomen!

Omkring slutningen af tyverne kom et helt nyt element ind i haven – antenner. En høj mast af afbarket gran blev rejst cirka 100-200 meter fra huset, og en ledning blev trukket til huset, hvor vidunderet – radioen – med højtaleren var placeret i stadsstuen. Den sendte sin hvisken ned over de benovede hoveder. Men på stille sommeraftener hørtes der meget ofte harmonika fra haverne.

I mange haver var der, som også i Grønne-gade 11, to hønsegårde – en som blev brugt om sommeren og en om vinteren. Sommergården lå for enden af den øverste have, og vintergården lå, så hønsene havde husrum i baghuset. I vinterhalvåret gik hønsene i øverste have. Der blev sat et stort trådhegn op tværs over haven ved kirsebærtræerne, så hønsene ikke gik ind i gård eller forhave.

Den øverste del af haverne blev om sommeren også brugt til forskellige aktiviteter, bl.a. blev der omkring 1930 anskaffet et krocket-spil til stor fornøjelse for de fire børnebørn.

Både de gamle uhåndterlige frugtkasser og skabelonen til at male navn på kasserne med, findes endnu i baghusets »frugstue«.

Frukt

Den væsentligste funktion i den store have var frugtavl, som Marie Storm Hansen stod for, og efter L.S.H.'s død, var frugten en væsentlig indtægtskilde. Han gik i land i 1918, og han var i 1919 medstifter af Tåsinge Frugtsalgsforening. Frem til Adele Storm Hansen omkring 1980 helt ophørte med at sælge frugt, blev der udelukkende solgt frugt og bær gennem denne forening.

I haven var der mirabeller kaldet høstblommer, Reinette Claude, og sveskeblomme. Der var grev Moltke-pærer, sommerpærer og Clap Favorit samt en lille unavngiven vinterpære. Af æbler var der flaskeæbler, Nonnetit, Signe Tillisch, Filippa (mange træer), Skovfoged, Transparent Blanche (muligvis ikke i 1930-erne), Pigeon, Jonathan og Gravensten eller Gråsten samt en række unavngivne æbler. Endvidere var der kirsebær, stikkelsbær, røde og hvide ribs, hindbær og rabarber.

Syv-otte store kirsebærtræer var plantet i nærheden af huset, så måger og stære kunne jages væk. Ak jo, der var også fugleskræmsler af metal eller udstopede figurer sat højt til tops, men det hjalp kun lidt. Mangen en aldrende skipper har siddet med en omvendt spand og en kæp, og så snart fugleflokken nærmede sig, lavet et infernalsk spektakel. Når kirsebærrene var plukket, blev de nøje sorteret, inden de kom i flade trækasser, for der måtte ikke være en revne eller fejl, og stilken skulle altid være plukket med, ellers rådne bærrene. Ved kirsebærplukningen var der havehjælp, foruden at alle var af huse.

I haven var der løst ansat arbejdskraft. Der var en plukke-kone samt en arbejdsmand ved navn Sandersen til det grovere havearbejde som beskæring, gravning og græsslåning med le i frugthaven. I andre haver var der høhøst, hvor kreaturholdere aftog høet (vejmand Frederiksen).

Omkring 1930 begyndte man at sprøjte frugttræerne med blåsten. Der var en tidlig

forårssprøjtning, igen en, når frugttræerne blomstrede samt en sommersprøjtning. En tønde med sprøjtevæske var placeret på en lille trækvogn, og pumpen blev betjent af en mand og selve sprøjten af en anden mand – enten brødrene Fallentin eller brødrene Olsen. Efter beskæring i februar blev kvaset slæbt op i nærheden af huset, hvor huggeblokken – en tyk stamme af frugttræ - stod. En kæmpe stak kvas skulle hugges og tørres for at blive brugt til optænding og brændsel i komfuret året igennem. Afskær af hindbær blev omhyggeligt skåret i cirka 25 cm længde og anvendt.

Selv om der næsten altid har været hjælp til frugtplukning og til de grovere arbejder, har såvel Marie som Adele og Anne Marie altid selv udført et stort arbejde i haven – og i det daglige været klædt på derefter. Marie altid med et forklæde i blålige farver og derudover et lille forklæde til at skåne det store, samt en hvid bøllehæt og træsko. Ved særlig snavset arbejde brugte hun et skrubforklæde syet af sækkelærred; det blev også brugt til at samle grønt i til hønsene eller til at bære stikker i til brændekassen ved komfuret. Adele derimod tog en broget kittel over en kjole, og Anne Marie har i mange år gået med lange bukser eller ældre tøj.

I dag bliver meget af frugten samlet op som her af Anne Marie Christoffersen.

Køkkenhaven

Den øverste have var delt af en lang skuffet gang. Langs siderne af den var der kæmpe ribsbuske afsluttet af stikkelsbærbuske. På det tidspunkt var der ikke solbærbuske i haven. En stor del af bærrene blev også solgt, og buskene gav et stort udbytte, for indholdet af latrinspanden blev gravet ned under dem!

På begge sider af den skuffede havegang var der tværgående rækker af hindbær, jordbær, rabarber, asparges, brombær, peberrod, og rækkerne af grøntsager gik på lignende vis. Omkring 1930 var der kartofler, gulerødder, gule snitbønner, rødbeder, radiser, løg, spinat, kørvel, agurker, asier, bladbeder, persille og timian. Der var aldrig kål, for haven var for indelukket. Omkring 1900 havde der også været syre, men der blev aldrig dyrket tomater. Mod skellet stod der blomster, kirsebær og hyld. I nr. 17 var der på begge sider af havegangen kål og pluksalat som kant; det blev brugt til hønsene.

Prydplanter

I forhaven blev der omkring 1900 plantet et magnolietræ, som 100 år efter er blevet til et meget stort og smukt træ med en bred krone. Hvert eneste år er der et væld af store smukke hvide/lyserøde blomster, og det er i mange år blevet beundret af forbigående. Ved vintertide er stammen en glæde, når der ligger sne på den. I begyndelsen af århundredet var der også et stort morbærtræ, hvis bær blev syltet, men uvist af hvilken grund var det forsvundet i 1930-erne.

Der var et stort dejligt, rundt pæonbed til højre for ribsbuskene. Parallelt med baghusets gavl stod et pæreespalier (til omkring 1970), og bag espaliet var der stauedebed med løjt-nantshjerte og andre stauder. På sydsiden af brænde- og kulskuret var der en kant af Viola Kornutta og udplantede asters.

Adele fortalte, at der var kaktus i haven, men mon ikke det har været store agaver? Og

Magnolietræet er i dag godt 100 år gammelt og er stadig havens prydd, som alle i familien skal hjem og se i blomst hvert eneste år. I baggrunden en af de helt gamle havebænke.

så var der Yuccaliljen, som stadig er i forhaven Grønnegade 5, i Dagøs forhave og på Bregninge kirkegård.

Søfartens indflydelse på haverne

Der verserer flere legender om, hvorledes Troenses haver oprindelig blev tilplantet med frugttræer under tvang af baronen på Valdemars Slot. Det skal ikke uddybes her, men det er et faktum, at en stor del af den mandlige befolkning i Troense var søfolk, som kun var hjemme om vinteren. Det var derfor kvinder og børn, som stod for frugtavlen, som var en binæring til supplement til sømandshyren. Samtidig var salg af havens produkter den vigtigste indtægtskilde for de mange sømands-enker.

Frugtavlen var derfor en god mulighed for selvforsørgelse. Forudsætningerne var: Den gode jordbund, det milde klima og den kvindelige arbejdskraft til et ikke alt for fysisk krævende arbejde.

Søfarten kom også til at sætte sit præg på prydhaverne, idet der for omkring 100 år siden var hvalknogler, konkylier, koralgrene, skildpadder og enkelte eksotiske planter i en del haver. Hvalknogler blev brugt som indgangsportaler og ryghvirvler som vippe til småbørn, mens konkylier, sneglehuse og koralgrene fortrinsvis brugtes i forhaverne, til kantning af bede eller i børnenes små haver. Konkylierne blev taget ind om vinteren og rengjorte, inden de igen blev lagt ud om foråret. Endelig var en del forskellige dyr som skildpadder, æsler, duer og sjældne høns eksotiske islæt i haverne.

Fra de fleste positioner i Troense var vindfløjens skiften retning et væsentligt samtaleemne. Vindfløjens udformning var typisk med et monogram udskåret i metallet, en lille sejlbåd eller en kopi af det dampskib, som tidligere generationer havde været førere af.

Søfolkernes nære forhold til vandet bevirkede, at mange af husene på Troense Strandvej havde strandhave med tilhørende bådebro, hvor joller, smakker og skydepramme var fortøjet. I strandhaverne var der lukkede pavilloner eller stråttækte huse til opbevaring af redskaber, og de blev også brugt til omklædning for badning. Langs Strandgade var der lysthuse opbygget på pæle, så personerne sad i gadeniveau.

Forhaven og stykket foran hækken skulle altid være ordnet og revet inden lørdag middag. Hos naboen i nr. 13 havde fru Gommesen den faste vane, at forhaven blev ordnet torsdag morgen og formiddag, og hun rev uden for hækken iført halvhandsker med perlestrikk.

Børns leg

Af underholdning blev der hinket, (hinkerunden blev tegnet på gadens grus eller de skuffede gange), spillet krocket, gået på stylter, le-

get købmand eller bladkiosk med gamle ugeblade i to nedlagte dueslag på baghusloftet. Et gyngestativ blev sat op ved kirsebærtræerne; det indeholdt gyng, trapez og svaleringe betrukket med læder. Og så blev der spillet bold efter bestemte tælleregler; de hed let Maribo og svær Viborg.

Sandersen anlagde i 1920-erne have til Anne Marie, og den blev gravet hvert år. Hendes lille have lå i den øverste have og indeholdt et rundt blomsterbed samt enkelte andre ting. Også hos naboen i Grønnegade 5 og 9 havde børnene egne haver, for det var en del af opdragelsen, så børn blev fortrolige med havearbejde.

Hver uge skulle Anne Marie ordne hele forhaven, hvilket vil sige at luge i de runde rosenbede og rive gruset i bedene samt langs hækken ud mod vejen.

Der var omkring 50 ribsbuske i haven, så når ribsene var modne, skulle også børn være med til at plukke ribs. Ribsene blev solgt gennem frugtsalgsforeningen, og der kom hjælp udefra til at hjælpe med til ribsplukningen.

HAVEN I PERIODEN 1947 – CIRKA 1970

Efter Maries død overtager Adele hus og have i 1947, og derefter sker der gradvis ændringer i anlægsformen, i brugen af haven og i frugtavl. Ændringerne skyldtes først og fremmest, at huset fra nu af kun var sommerbolig. Omkring pinse rykkede Adele og Vera til Troense fra en stor lejlighed i Svendborg og tilbage igen i oktober, og derfor blev der stillet andre krav til boligen, og hus og have skulle mere eller mindre kunne passe sig selv om vinteren.

Havens anlægsform

Efter cirka fem år blev der rokeret rundt i huset, så Adele flyttede ind i den sydlige del af

huset, hvor der var udsigt til haven, og den nordlige og største lejlighed blev lejet ud. På Veras foranledning skete der en forenkling, så haven blev lettere at holde. Først og fremmest blev forhaven ændret, så de skuffede gange og de buksbomkantede bede blev sløjfet. I stedet blev der anlagt et rosenbed langs huset og et i hvert hjørne, og resten af forhaven blev sået til med græs. Samtidig blev flagstangen fjernet og lagt på baghusloftet.

Ved indgangen var bevoksningen af thuja og taks efter cirka 50 år blevet alt for stor, så den blev fældet, og i stedet blev der plantet syrener.

Samtidig blev det gamle kulskur og de to das revet ned, og der blev anlagt et ovalt bed med et espalieret pæretræ. Mellem den sydlige lejligheds dos og hushjørnet blev der anlagt en klinkebelagt terrasse, og i gavlen blev der gennembrudt et stort blomstervindue, hvorfra man så ud på et staudebed og de store kirsebærtræer. Under kirsebærtræerne blev der plantet Ribes og Forsytia, som dannede en afskærmning ind til naboen. Det var der også god brug for, da naboerne i slutningen af 1950-erne anlagde en stor hønse- og andegård helt op til skellet. Det gav mange fluer og endnu mere ildelugt. For nok er Troenses

Så snart vejret blot var nogenlunde, blev der spist og drukket kaffe udendørs. Her er der familiebesøg af nevøen Svend Aage Willandsen og familie fra Hillerød. Foto 1956.

Børnebørn i haven. Foto 1952.

haver store, men grundene er smalle, så husene ligger tæt.

Endvidere blev der lavet buksbomkant foran et bed parallelt med havegangen bag baghuset. I bedet, som tidligere havde været kantet med Montbrecia, stod et stort Filipatræ og de store, hvide hortensiaer fra 1919. Den lange, skuffede havegang blev tilsået med græs, som blev slået med en nyanskaffet Ginge tromlegræsslåmaskine, som også blev brugt i forhaven.

Lidt efter lidt ændredes arealet mellem for- og baghuset karakter fra arbejdssted til prydhave. Under krigen blev pigstensbelægningen i gården taget op og solgt, og lidt efter lidt blev der plantet stauder og hybenroser i gården.

Differentieret brug?

Efter ejerskiftet forsvandt en lang række af de funktioner, som havde været henlagt til arealet bag huset, og husets omgivelser fik mere karakter af tidens pryd- og opholdshave. Det var muligt, fordi skurene med das og kulrum

blev revet ned, idet der blev lagt vand og toiletter ind i huset. I og omkring baghuset var der dog stadig rum og plads til sortering og opbevaring af frugten.

Også hønsene forsvandt, og den øverste hønsesgård blev overdækket og brugt til opbevaring af frugt og -kasser. Hønseshuset i marken blev i en årrække brugt som redskabsskur af familien Bak Kristensen, som boede på Troense Strandvej. De havde en stor køkkenhave mellem træerne i marken.

En ny funktion kommer ind i haven, idet der omkring 1950 bliver lavet en sandkasse til børnebørnene, og nogle år senere rejses der et stort dobbelt gyngestativ ved siden af sandkassen. Endvidere fik de også hver sin lille have langs med den øverste del af havegangen.

Frugt

Sprøjtning af frugttræerne med blåsten ophørte omkring 1950, men træerne fik tilført kalk til en gang i 1960-erne. Der er ingen tvivl om, at træerne blev passet bedre i Maries tid end i Adeles, for dels var Adele ikke i samme grad afhængig af indtægten, og dels raslede priserne på frugt ned efter krigen, da der igen kunne indføres frugt.

Men da mange træer var gamle, blev der alligevel suppleret med ny frugttræer, bl.a. to Kirkesblommetræer i den øverste haves nordlige hegn. I den sydlige side af grunden stod en række meget store kirsebærtræer, hvoraf to blev fældet i 1960-erne, og i stedet blev der plantet to ny lyse samt to mørke Hedelfinger. Et stort kirsebærtræ væltede under et tordenvejr i 1953, men rødderne blev dækket med jord og grenene afstivet, og selv i 2006 bar det store, saftige bær. Også mange af de store frugtbuske blev ryddet; først forsvandt en stor del af ribsbuskene, og da der gik sygdom i stikkelsbærbuskene, forsvandt også de med tiden, de sidste omkring 1970.

På samme vis som tidligere var der løst ansat arbejdskraft til forefaldende havearbejde, til græsslåning med le og til frugtplukning.

Om sommeren arbejdede fru Bak i haven en eftermiddag om ugen og en arbejdsmand – Lakkendrup eller Bak – udførte det grovere arbejde og hjalp til ved frugtplukningen, eventuelt suppleret med Baks sønner. Men når kirsebærrene skulle plukkes, var der mange mennesker i gang: Familien Bak plukede, brødrene Falentin ligeså, og Adele og Vera sorterede bærrene ved det store, gamle, hvidmalede havebord. De flade kasser blev ved aftenstid sat ud ved lågen, i hver kasse blev der lagt et lille stykke pap med medlemsnummer i frugtsalgsforeningen (vi havde nr. 1!), og morgenen efter blev kasserne hentet af vognmand Rasmussen. Frasorterede bær blev spist friske, henkogt eller kogt til saft.

Så var der travlhed ude ved kirsebærplukningen, var der det så sandelig også inde: Der skulle serveres formiddags- og eftermiddagskaffe, der skulle serveres frokost til alle mand – og ved siden af det skulle der henkoges og koges saft.

Et stort problem ved kirsebærrene var mågerne og de store stæreflokke. Opfindsomheden var ellers stor for at skræmme fuglene væk: fugleskræmsler, bundter af lange staniolstrimler, som viftede i vinden, klappen i hænderne, to stykker brænde slået mod hinanden, ja, sågar et legetøjs maskingevær af plastic blev taget i anvendelse.

Æbleplukningen startede med Transparent Blanche, et æble, som skulle behandles med megen forsigtighed, fordi det let blev stødt. Til gengæld gav det en høj pris, fordi det var det første sommeræble i en tid, hvor der ikke blev importeret æbler fra den sydlige halvkugle.

Men tiderne skiftede, frugtsalgsforeningen blev nedlagt, og der skulle leveres større portioner ad gangen. Sammenholdt med, at frugten ikke blev sprøjet og derfor havde pletter, og at der kun blev planter få ny træer, bevirkede det, at frugtsalget lidt efter lidt ophørte i begyndelsen af 1970-erne. Adele og Vera brugte mange bær og megen frugt selv.

Børnebørnene Lene og Helle »hjælper« Vera Lund med at grave kartofler op.

Der blev syltet og henkogt, og der blev taget så meget frugt med til Svendborg, at der var nok til både dem selv og familien Christoffersen hele vinteren – dvs. omkring 20-30 kasser á 20 kg!!! Den nedfaldne frugt blev i en årække leveret til mosteriet i Skovsbo, hvorfra man fik mange flasker æblemest.

Køkkenhave

I den øverste del af haven var der en stor køkkenhave med kartofler, salat, grøntsager, gulerødder, rødbeder, agurker, asier. Der blev sursyltet meget, men grøntsagerne blev ikke henkogt, og der var ikke egentlige vintergrøntsager som kål, porrer eller pastinak, fordi man kun kom enkelte gange til Troense i løbet af vinteren. Da man heller ikke var der i det tidlige forår, blev alle afgrøder først sået i maj, når man var »flyttet ned« til Troense.

Køkkenhaven skiftede med års mellemrum plads, når jorden begyndte at blive udpint, eller når der blev for megen skygge fra frugttræerne.

Prydplanter

Da den gamle forhave blev fjernet, blev der planteret Poulsen-rosen, og bag huset blev der ved terrassen og baghuset planteret New-Dorn klatteroser og storbloomstrende blå klematis. Også gården skiftede karakter, idet der blev sat buske og stauder, og ud for det ny, store sydvendte blomstervindue blev der sat stauder, bl.a. venusvogn, ridderspore, daglilje og marguerit. Til gengæld blev der ikke gjort så meget ud af etårige sommerblomster, men der blev dog gerne sat en række tagetes, blåkvast eller petunia.

Børn i haven

På trods af, at der ikke har boet mindreårige børn i huset siden begyndelsen af 1900-tallet, har der altid været taget hensyn til børn, det vil sige skiftende generationer af børnebørn. I en stor have, som kun sekundært er anlagt som prydhave, er der rige udfoldelsesmuligheder og få restriktioner. Og samtidig har der næsten altid været gynger, sandkasse, børnemøbler og små haver til børnene.

Anne Marie og Arne har tre døtre, der som børn tilbragte hele skoleferien og efterårsferien i Troense, og der er ingen tvivl om, at denne have har været årsag til, at alle tre er inkarnerede havedyrkere i dag. Og at vi alle tre holder af den friske, danske frugt.

TREDJE GENERATION RYKKER IND. 1967-

I 1967 flyttede Anne Marie og Arne Christoffersen ind i husets nordlige lejlighed. Forinden var der blevet indlagt centralvarme, og for første gang siden 1920 blev hele huset udnyttet af familien selv, som frem til 1971 husede tre-fire generationer.

Adele fik til sin 80-års fødselsdag lyserøde storbloomstrende rosenplanter, som blev sat på indersiden af tjørnehækken ud mod gaden, så de kunne ses fra stuevinduet. Det var en

ret uheldig placering, for de fik både for lidt lys og vand, og efter nogle år blev de flyttet til to parallelle bede langs fliserne ind til hendes hoveddør.

I 1970-erne begyndte man at få problemer med rådyr, som fik smag for både roser og floks. Før den tid var de kun kommet op omkring huset, hvis der lå så meget sne, at de havde svært ved at finde føden. Så gnavede de en efeu ned, men det fungerede blot som en beskæring af planten.

Sidst i 1960-erne blev den gamle flagstang atter taget ned fra baghusloftet og rejst i forhaven.

Funktioner i haven / Ophold i haven

Hønsene var længst væk. Brændesavning og brændestakke forsvandt i og med, der blev indlagt centralvarme, og selv tørresnorene forsvandt, fordi der var god varme i det gamle vaskehus, hvor oliefyrt, varmtvandsbeholder og et interimistisk badeværelse erstattede den gamle gruekedel og træbaljerne. Haven skiftede funktion til at være en ren opholdshave med køkkenhave og frugthave til familie og bekendte.

Da familien havde bil, skulle den også have sin plads, og det ene sæt havelåger og cement-

Anne Marie Christoffersen fjerner afblomstrede hibiscusblomster i gårdhaven.

stolper blev møjsommeligt fjernet, og sammen med dem forsvandt også den cementerede havegang. Den blev erstattet af medbragte sekskantede fliser til bilen og perlegrus i såvel indkørsel som gård. Resterne af det gamle lysthus ind mod naboen blev samtidig fjernet, og i stedet blev der indrettet en siddeplads i gården ind mod naboen i nr. 9. Ud mod indkørslen blev et faldefærdigt, tjæret plankeværk erstattet af et raftehegn – på det tidspunkt syntes alle i familien, det pyntede. I hegnet blev det gamle brønddæksel hugget op, brønden blev kastet til, og der blev plantet Arkitektens Trøst og en kaprifolie.

For første gang skiftede gården dermed funktion til udelukkende at være rekreativt område, og der blev derfor plantet prydblatter i hele gården, bl.a. stokroser, stauder og to bambus på hver side af døren til vaskehuset. På grund af rigeligt vand fra tagneddryp, blev bambusene hurtigt store, og derfor blev de hvert år klippet ind til halvrunde planter. Senere blev der plantet en lys hibiscus, som med tiden er blevet meget stor.

Efter en årrække – antagelig omkring 1990 - gik raftehegnet ud mod indkørslen til. Det blev erstattet med et lavt hvidt stakit med låge. Det blev valgt, fordi man havde savnet synet af den gamle, hvide låge ud mod gaden. Men hvor det lille hvide hegn inde fra gav en association af den gamle låge, fungerede det ikke som sådan set ude fra.

Nyttehave/køkkenhave

Midt nede i marken blev et stort stykke pløjet op til familien Christoffersens køkkenhave, og her blev der i mange år dyrket mange forskellige grøntsager, bl.a. kartofler, salat, radiser, gulerødder, rødbeder, ærter og bønner. Datteren Lene sender jordbærplanter hjem fra England. De overlever og bliver plantet i køkkenhaven, og i nogle år bliver der taget stiklinger og plantet om, men efter nogle år bliver planterne mindre og mindre, og i mange år stod de nærmest som vilde jordbær. Helle kø-

Anna Marie Christoffersen foran drivhuset.

ber hindbærplanter, som plantes i den øverste have ved det gamle hønseshus, men efter nogle år går de til »vi var for dovne og uvidende«.

Også Adele og Vera har fremdeles en lille køkkenhave, og på samme tid benyttede både en lærer Hansen og familien Bak et stykke jord i marken som køkkenhave.

Drivhuse blev moderne, så i forbindelse med ombygning af familiens forretning i 1968 blev der fragtet en del store skydelåger med glas til Troense, og der blev lavet en art drivhus af dem. Bl.a. blev der dyrket nye kartofler til datteren Lenes bryllup til Sct. Hans i 1969. For at give plads til et rigtigt drivhus blev der omkring 1980 fældet et par frugttræer i den øverste have. Heri sættes der to vinstokke: 1 grøn tidlig (senere fjernet) og 1 rød »Frankenstein«, som hvert år giver mange druer. »Sikke

det voksede, det første år.« Alt skulle prøves. Tomat, agurk, peber, melon, radiser, salat, timian, løvstikke og kartofler. De blev fine og tidlige det første år. Men også Tagetes, de blev så store som buske og blev brugt som dekoration i forretningen i Kartesundet.

Det gamle hønsehus, som i mange år var blevet brugt som redskabsskur, forfaldt mere og mere, og til sidst blev det revet ned, men soklen blev stående og er siden blevet anvendt som kompostbeholder.

Ny træer i haven

I familien Christoffersens tid er der kun blevet plantet enkelte ny træer, fordi der er mere end rigelig frugt. Omkring 1975 blev der i den store køkkenhave plantet to ny æbletræer og et pæretræ, som blev hegnet med kyllingenet. Alligevel gik træerne til, fordi barken blev ædt af harer.

Hvor der tidligere kun havde været enkelte prydræer i den øverste del af haven, sneg der sig prydræer ind med tiden. Ud for nordsidens veranda blev der plantet et lille birketræ, og det er med tiden blevet til et meget stort træ. Arne fik forærende en smuk hvidgran af skovrider Niels Thomsen (familierelation i Grønnegade 17). Den blev plantet i et hjørne af den øverste have og blev ligeledes et stort og smukt træ. Endvidere fik Arne til sin 50 års fødselsdag forærende 100 små rødgraner af Niels. De skulle danne en solgryde med læ i den nederste del af marken i en halvcirkel. Men, men, men – man havde glemt at tænke over placeringen. Dels er jorden god, så skvalderkål og græs gjorde det af med en del af træerne. Når der så kom folk en eller to gange om året for at slå græs, ja, så blev en del af træerne også slået om, fordi de ikke kunne se dem i det høje græs. Og de sidste træer gjorde harer og rådyr kål på om vinteren. Så ud af de 100 træer blev kun tre store, og i 2007 står der kun et enkelt tilbage.

På samme tid opstod der en divergens i familiemedlemmernes opfattelse af, hvilke plan-

ter der skulle være i haven. Den gamle og den unge generation mente, man skulle holde sig til de traditionelle frugttræer, mens Arne og Anne Marie gerne ville have flere prydræer. Ikke fordi de ønskede en parcellushave, snarere fordi de gerne ville have lidt variation, og fordi man ikke kunne udnytte al frugten. Divergensen var dog ikke større, end at de tre børn som en sølvbryllupsgave plantede en troldhassel og et paradisæbletræ med mørke blade.

Havearbejde

I en årrække var det stadig Adele, som fik passet den nederste del af haven, og fru Bak vedblev med at passe haven ud for den sydlige lejlighed i mange år, mens græsslåning i den øverste del blev passet af Arne og Anne Marie med en motoriseret græsslåmaskine. Før det var det kun græsset i forhaven, der blev slået med maskine, og derfor var græsset ofte ret langt.

Gården og forhaven blev passet af Anne Marie, og efterhånden som årene gik, blev det mere og mere hende, som passede haven. Men både Vera og Adele skuffede, rev og klippede afblomstrede roser stort set til deres død. I mange år klippede Arne og Anne Marie også de mange tjernehække.

Det har altid været god skik og brug at holde fortovet skuffet og revet, men på et tidspunkt lagde Svendborg kommune brosten i fortovet, og i en årrække sprøjtede de det for ukrudt. Resultatet er i dag, at det er vanskeligere at holde ukrudtet væk mellem brostenene, end det var, da fortovet skulle skuffes. »Da det blev forbudt at sprøjte, så vupti, så brød græsset frem, og vi er nu henvist til håndlugning eller gasafbrænding, som resulterer i afsvedne hække«.

I de seneste år er det blevet nødvendigt at indhegne samtlige bede, krukker og gravejord med trådhegn på grund af rådyrplagen. Kun påskeliljer, løg og porrer lader de stå i fred. »Der er en total afgræsning af efeu i spise-

Der har altid været gynger til alle generationer af børne- og oldebørn i haven, som her med Tine Ravn. Foto 1977.

højde, og i gravejorden en afgræsning af alle kartoffeltoppe, gulerødder, bønner, rødbeder, ærter og jordbærplanter. Yderligere bliver unge træer, frugtbuske og træagtige stauder ødelagt, når dyrene fejer. Det sidste, der skete var besøg i drivhuset, hvor topskuddet af agurkeplanten og fine roser var dessert.«

Anne Marie lægger hvert eneste år et ural af timer i at passe haven, men det har været nødvendigt at have forskellig slags hjælp. Der bliver slået græs, beskåret og fældet træer, fræset køkkenhave, klippet hække og brændt haveaffald af. Nogle år har kommunens pensionistservice sørget for det, andre år har der været ansat havehjælp. I de seneste tre år har

datteren Lene også lagt et stort arbejde i at holde bede, havegange og hække.

Børn i haven

Traditionen med at have legeredskaber til børnebørn fortsatte. Det gamle gyngestativ var helt råddent og blev i 1970-erne erstattet af et nyt stort og kraftigt til to gynger. Det blev opført af Arne og de tre svigersønner. Ligeledes blev traditionen med en sandkasse vedligeholdt. På et tidspunkt blev der lavet et lille vandbassin af en gammel zinkbalje, og to børnebørn gik meget op i at have små vandplanter deri.

Og traditionen med børn i haven fortsætter. I 2003 blev der på græsset i den øverste have lavet en pileflettet hytte – denne gang til oldebørnene.

Afslutning

I dagens Danmark er haverne i Troense absolut overdimensionerede og med en upraktisk lang form. De store haver kan være – og er – både en fryd og glæde, men også en belastning, såvel for ældre som unge mennesker. Kun fordi haven har gået i arv i generationer, og fordi man er en del af den gamle kultur, som ikke ændrer en have radikalt, men pø om pø, er haven endnu bevaret som en gammel frugthave. I de fleste andre haver er der blevet store græsplæner, som holdes med havetraktor, eller der er får og heste, som græsser haven af.

For ældre mennesker er det helt umuligt at holde den store have selv, men heldigvis for Anne Marie (og for Helle) flyttede datteren Lene hjem fra England i 2001, og derfor har det været muligt at holde haven, suppleret med hjælp udefra. Alligevel blev det i 2005-2006 nødvendigt at sløjfe en del blomsterbede og den sidste rest havegang, men den gamle frugthave vedbliver med at bestå, og hækkene ligeså.

De formgivende og væsentlige træk i haven bevares derved, og bede og prydplanter skifter placering, form og plantebestand, som det er sket gennem de sidste 100 år.

Anne Marie Christoffersen født i 1920, Helle Ravn født i 1946.

Adele Storm Hansen blev i 1984 interviewet af Helle Ravn.

Om Tåsinge Frugtsalgsforening, se Helle Ravn: Troenses haver. Tåsingeårbogen 1995.

Alfred Lunds Lædervarer, Kattesund 3, Svendborg.

Anne Marie Christoffersen, født Lund, var i mange år indehaver af Alfred Lunds Lædervareforretning i Kattesundet i Svendborg. Hun voksede op i Svendborg, men var rigtig meget hos sin mormor i Grønnegade 11, og kan derfor huske rigtig meget fra haven.

Helle Ravn. Museumsinspektør. Magister i europæisk etnologi. Ansat på Langelands Museum med følgende arbejdsområder: Historisk tid, formidling, havekultur, årets højtider, folkekunst og bygningskultur.

Det er lettere at bruge en frugtplukker med pose end at flytte rundt med en lang stige, når frugten blot bliver brugt til eget brug og lidt salg ved havelågen. Anne Marie Christoffersen plukker her Transparente Blanche. Foto 1995.

Nyt fra arkivet

Siden sidste årbog udkom har vi haft den store sorg at måtte sige farvel til en højt skattet medarbejder i arkivet, Bent Pytlick. Bent kom lige til det sidste i arkivet for at høre sidste nyt, og han efterlader et stort tomrum med arbejdet med arkivets udklipssamling og ikke mindst med den brede berøringsflade, som han havde til Tåsinges beboere, hvilket har givet mange kontakter og afleveringer til arkivet. Bent havde en dyb interesse for alt, der vedrørte øen, og han delte gerne sin viden med os andre, ofte på morsom vis.

Arkivsamarbejdet »Schack« for arkiverne i Svendborg Kommune har afholdt en del møder, og et af resultaterne har været, at alle arkiver nu gratis kan installere programmet Arkibas i windowsversion og dermed lægge arkivernes indhold ud på nettet, idet Svendborg Kommune betaler for licens. Et stort fremskridt, men det tager tid og kræver medarbejdere, der vil gøre en stor rutinepræget indsats.

I foråret havde arkivet det held, at Knud Poulsen, Landet, startede med at hjælpe os om tirsdagen. Men vi kan sagtens være flere, bl. a. med henblik på ovennævnte opgave med Arkibas, men også billedregistrering, opdatering af hjemmeside, fordybelse i arkivalier med henblik på formidling.

Som omtalt andetsteds i årbogen har arkivet startet et fotoprojekt, hvor i øjeblikket Arne Rask, Stjoul, knipser på livet løs. Det har som vist allerede givet interessante resultater. Også til dette projekt kunne vi bruge en medarbejder, der har en vis erfaring med at arbejde med billeder og pc.

I foråret havde vi det sorte uheld, at vores kopimaskine ikke ville mere. Den krævede en dyr reparation, som vi ikke umiddelbart havde pengene til, og undvære en maskine, der kan kopiere A-3, var ikke et rart fremtidsperspektiv for arkivet og dets brugere. Heldigvis trådte FYNBO-fonden til og donerede reparationsprisen. Der skal herfra lyde mange tak til fonden.

Det forløbne år har bragt mange arkivalier af varierende art til arkivet: »Justitsprotokol Taasinge Birk 1818-1823«, »oversat« af A. Mohr Lolk, arkivalier vedr. Vindeby Grundejerforening, cd-rom m. fotos og oplysninger om familien Carlsen Skov, Vornæs Skov (sendt fra Inge Abrams, Canada), lommebøger med private noteringer, 1 ringbind af Svend Højte om Vårø og Mønnet, fotoalbums med private optagelser (har tilhørt fhv. uddeler Peder Hansen, Landet Brugsforening), protokoller vedr. Venstrevælgerforeninger på Tåsinge, 54 stk. farvedias med motiver fra Tåsinge, beretning vedr. Tåsinges telefoncentraler, erindringer fra Stjoul, mange Søren Lolk fotografier (skænket af Erik Lolk) og ca. 400 stk. farvefotos med motiver fra Tåsinge.

Den sidstnævnte aflevering stammer fra afdøde lektor Ditlev Mortensens dødsbo. Via Egebjerg Lokalhistoriske Forening har vi fået de mange fremragende og interessante fotos, som er taget fra 1950'erne og frem til 2000-tallet. Samlingen bestod af ca. 6000 fotografier med beskrivelse af, hvor motiverne var fra, og hvilket årstal, de var blevet taget. Samtlige fotografier har medarbejdere i Egebjerg forsynet med oplysninger fra albums på

bagsiden. Og herefter er samlingen fordelt til de respektive arkiver. Et uvurderligt kulturhistorisk arkivalie, som kan være med til at dokumentere Tåsinges historie og udvikling.

I alt indkom der 66 afleveringer, og arkivet har haft henvendelser fra over 100 personer, både besøgende, e-mails og pr. telefon. I alt 51 givere har skænket arkivalier, hvilket viser, at mange ser det som vigtigt at bevare fortiden for eftertiden.

Efter aflevering af artikel til bogtrykkeren fik vi i uge 36 den triste meddelelse, at Poul Rasmussen var afgået ved døden efter en kortvarig sygdomsperiode.

Det var en højt skattet medarbejder, som arkivet måtte sige farvel til. Poul har i løbet af sin tid i arkivet medvirket til at udvikle og styrke Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv. Han gik aldrig af vejen for nye opgaver, hverken store eller små, og han deltog aktivt i kurser om arkivarbejde til gavn for os. Hans positive livssyn gav os mange gode stunder, og han vil blive savnet meget.

Til sidst en tak til alle, der viser interesse for Tåsinge Lokalhistoriske Arkiv.

Nyt fra museet

Her i jubilæumsåret 2008 har vore tanker drejet sig om festligholdelsen af 50-året for stiftelsen af Taasinge Skipperhjem og Folkemindesamling. Taasinge Museumslaugs Forlag har udgivet en jubilæumsbog, der for første gang giver en samlet fremstilling af museets aktiviteter i de forløbne 50 år, samt beskriver malermester og folkemindesamler Povl Fredholms virke også mange år før starten af museet i Bregninge bakker.

Bogen er skrevet af museumslaugets tidligere formand Jytte Munch, hvem vi er taknemmelig for den enorme indsats, det har været at se det store materiale igennem og redigere bogen. Det er blevet et meget fint festskrift, det er besluttet at give som gave til museumslaugets medlemmer, der trofast har støttet museet igennem alle årene. De ikke allerede udleverede bøger vil blive udsendt sammen med den kommende årbog.

I det tidlige forår gik et hold frivillige i gang med at renovere urtehaven og genskabe en have, som den kan have set ud omkring 1900 med inspiration fra Grønnegade i Trøense. Det er der kommet et meget fint stykke historisk have ud af.

Til stadighed kræver det meget at vedligeholde de gamle bygninger, og i år er det blevet musikhusets tur til såvel udendørs som indendørs maling.

Der er rokeret om på nogle af udstillingerne i såvel kælder- som stueplan. Vores gamle brudekjole fra 1870'erne er blevet placeret i en midlertidig montre i stueetagen.

Området ned til søen er blevet frilagt, og en ny trappe er under opsætning, så det igen bliver muligt at gå ned til søen og sætte sig og nyde den herlige natur.

I anledning af jubilæet har museet efter ansøgning fået bevilget 2 nye flag fra Dan-

Svendborgs borgmester Lars Erik Hornemann holder jubilæumsfesttalen.

markssamfundet og 2 nye sæt havemøbler fra Svendborg Sparekasse. 2 nye flagstænger har vi selv bekostet.

Rebslugerhuset er blevet malet indvendigt og gjort klar til nye plancher, der er under udarbejdelse med hjælp fra Svendborg Museum.

Ligeledes har Svendborg Museum hjulpet os med udarbejdelsen af nye brochurer.

Fra Svendborg Museum er museumsinspektør Nanna Folke Olsen i gang med at interviewe Bent Nielsen om hans omfattende samling af musikinstrumenter og noder. Det er tanken, at dette arbejde skal munde ud i en skriftlig fremstilling med vægt på indplacering af samlingen i en kulturhistorisk sammenhæng.

I den forbindelse har Bent fortalt om samlingen for ledende kulturpersoner fra såvel forvaltning som folkevalgte i Svendborg

kommune. I skrivende stund er museet klar med en kontrakt til en mand, der er god til at skaffe penge til nybyggerier. De skal bruges til det nye »Musikhus og Dansestue«. Vi håber, at pengene kan skaffes i løbet af næste år.

Forårets generalforsamling var velbesøgt med foredrag af tidligere forstander for Ollerup Efterskole, Carsten Andersen, der i anledning af »Sangens år« fortalte levende om tilblivelsen af den danske fællessang.

Ved denne lejlighed var det museumslandet en stor glæde at kunne udnævne Grete Simonsen til æresmedlem. Grete har i mange år ydet et stort arbejde med såvel vedligeholdelse som registrering og rundvisninger. Der er ikke den ting, Grete ikke kan fortælle en historie om. Vi håber, at Grete i mange år endnu vil stille sin ekspertise til rådighed for Taasinge Skipperhjem og Folkemindesamling.

Udsnit af de godt 500 deltagere i jubilæumsfesten.

Tåsinge Folkedansere akkompagneret af Tåsinge Musikanterne.

Den 4. juli 2008 havde vi som ventet meget fint vejr. Godt 500 mennesker var mødt op for at fejre museets jubilæum og høre Svendborgs borgmester Lars Erik Hornemann holde festtalen. Borgmesteren tog udgangspunkt i det internationale bynetværk Cittaslow, hvor Svendborg er med som første danske by, og som handler om livskvalitet og om at »skynde sig langsomt«. Cittaslow tager udgangspunkt i bæredygtig udvikling og beskyttelse af omgivelserne i lokale særpræg, traditioner og historie. Borgmesteren placerede fint vort unikke museum og dets omgivelser i disse tanker.

Traditionen tro var der fællessang og optræden af Tåsinge Folkedansere akkompagneret af Tåsinge Musikanterne. I dagens anledning var der åbne værksteder, hvor der var trædrejning, knipling, syning og levende musik samt oplæsning på »tøsingsk«.

Det har glædet os meget, at Povl Fredholms 2 børn, Hanne Jespersen og Ole Fredholm havde efterkommet vores invitation til at være til stede denne aften sammen med museums-laugets æresmedlemmer.

Ligeledes var det en stor glæde, at Sixtens Sparres oldebarn Kathinga Lindhe og hendes mand var kommet til stede. Ekstra stor blev glæden, da vi fik overrakt et sæt manchetknapper, som havde tilhørt Sixten Sparre. De vil nu indgå i den store samling af unikke effekter omkring Elvira og Sixten.

Museets IT-udstyr bliver løbende fornyet af vores EDB-ekspert, hvilket vi er meget glade for. Der er nu 3 velkørende maskiner i gang.

Museets nye hjemmeside gik »i luften« i slutningen af juni, og den fungerer godt med mange besøgende.

I den forbindelse har vi fået ny mailadresse: taasingemuseum@mail.dk

Hjemmesiden er til stadighed under udvikling, og vi modtager gerne konstruktive forslag.

Jeg har nævnt det før og gør det gerne igen. Det er en fornøjelse at se de mange frivilliges indsats på museet såvel inde som ude. Igenem de sidste 50 år har der været rigtig mange frivillige, og uden deres indsats havde der ikke været noget museum i dag. Der er her i jubilæumsåret grund til at takke alle, der igennem årene har ydet en indsats for Taasinge Skipperhjem og Folkemindesamling.

Alene i år er der kommet flere nye til – så, kære læser, har du lyst, er du meget velkommen til at hjælpe – såvel ude som inde.

Her i efteråret er det planen, at museet har åbent i hele efterårsferien samt at holde »julemarked« en gang i december.

Årets udflugt var planlagt til at gå til Historiecenter Dybbøl Banke og Skamlingsbanken, men måtte desværre aflyses på grund af for få tilmeldinger.

Keld Thrane

Museumslaugets formand Keld Thrane, museumslaugets æresmedlem Grete Simonsen, borgmester Lars Erik Hornemann, museumslaugets næstformand Jette Hundevadt Munk, og festafienens koordinator bestyrelsesmedlem Birthe Christensen.

Museumslaugets formand Keld Thrane, jubilæumsbogens forfatter Jytte Munch, Poul Fredholms datter og søn, Hanne Jespersen og Ole Fredholm.

Hvordan får du kontakt til Tåsinge Museumslaug?

Drejer det sig om museet, arkivet, medlemskab, spørgsmål om eller forslag til foreningsarbejdet, udflugter m.m. – kontakt da en af nedenstående.

Bestyrelsen:

Keld Thrane (formand)
Majvænget 8, Lundby
tlf. 6254 1761
e-mail: kthrane@post9.tele.dk

Jette Hundevadt Munk (næstformand)
Strandgade 71, Troense
tlf. 6322 5091
e-mail: munk@paradis.dk

Hans Bramming (kasserer)
Kogrvædhøj 56, Svendborg
tlf. 6222 7271
e-mail: bodiloghans@privat.dk

Alice Høltzel
Bjerrebyvej 86, Bjerreby
tlf. 6254 1254
e-mail: ah@copenhagenhouse.dk

Poul Rasmussen
Udflyttervej 29, Ny Gesinge
tlf. 6254 1022
e-mail: udflytte@post9.tele.dk

Niels Jørgen Kristiansen
Lundbyvej 22, Lundby
tlf. 6254 1668
e-mail: lundbyvej22@mail.dk

Birthe Christensen
Sangdrosselvej 22, Landet
tlf. 6254 1185
e-mail: birkar@dlgtele.dk

Maj-Britt Schultz
Knasterhovvej 2, Ny Søby
tlf. 6254 2662
e-mail: maj-britt@schultz.as

Ole Larsen
Jægermarken 18, 1. th, Svendborg
mobil: 2511 2749
e-mail: oleqajaq@webspeed.dk

Regnskabsfører:

Gitte Rasmussen
Wandallsparken 3, Svendborg

Museumsforvalter:

Niels Jørgen Kristiansen
Lundbyvej 22, Lundby
tlf. 6254 1668
e-mail: lundbyvej22@mail.dk

Arkivet:

John Frikke (arkivleder)
Brogade 25, 5900 Rudkøbing
tlf. 6221 8882
e-mail: mister@post5.tele.dk

Knud Poulsen
Vibevej 2, Landet
tlf. 62 54 13 32

Erik Hansen
Bellisvej 9, Sundhøj
tlf. 6222 5002
e-mail: ehansen@sydfynsmail.dk

Hvor intet andet er anført, er postnr. 5700 Svendborg.

Praktiske oplysninger:

TAASINGE SKIPPERHJEM OG FOLKEMINDESAMLING

Kirkebakken 1, Bregninge, 5700 Svendborg, tlf. 6222 7144.

e-mail: museum@taasinge-museum.dk

Museets hjemmeside: www.taasinge-museum.dk

Museets åbningstider:

Oplysning om museets åbningstider finder du på hjemmesiden
eller ved henvendelse til et af følgende telefonnumre:

I museets åbningstid:

tlf. 6222 7144. Uden for åbningstid: tlf. 6254 1761 - tlf. 6322 5091

TAASINGE LOKALHISTORISKE ARKIV

Biblioteksvej 1, Landet, 5700 Svendborg, e-mail: taasingelokal@rkiv.dk

Åbent: Tirsdag kl. 19 - 21, eller efter aftale (I jule- og sommerferien kun efter aftale)

Leder: John Frikke, Brogade 25, 5900 Rudkøbing, tlf. 6221 8882.

Tåsinge Folkemindesamling

Publikationer til salg:

<i>Valdemar Jensen:</i>		<i>Tåsinge Årbog 1987,</i>	80,-	kr. (60,-)
Tåsinge rundt - en lokalhistorisk sejlur (1982).	98,- kr.	<i>Tåsinge Årbog 1988,</i>	85,-	kr. (64,-)
		<i>Tåsinge Årbog 1989,</i>	85,-	kr. (64,-)
Søren Lolk – den mærkelige tåsingebonde (1985).	190,- kr.	<i>Tåsinge Årbog 1990,</i>	90,-	kr. (68,-)
		<i>Tåsinge Årbog 1991,</i>	140,-	kr. (100,-)
Min læretid 1922 - 1926 hos »Langes« i Svendborg (1988).	30,- kr.	<i>Tåsinge Årbog 1992,</i>	100,-	kr. (75,-)
		<i>Tåsinge Årbog 1993,</i>	100,-	kr. (75,-)
<i>Poul Erik Møller Pedersen:</i>		<i>Tåsinge Årbog 1994,</i>	110,-	kr. (83,-)
Elvira Madigan - det berømte kærlighedsdrama (1997).	56,- kr.	<i>Tåsinge Årbog 1995,</i>	110,-	kr. (83,-)
		<i>Tåsinge Årbog 1996,</i>	110,-	kr. (83,-)
<i>Peter Henningsen:</i>		<i>Tåsinge Årbog 1997,</i>	115,-	kr. (90,-)
Niels Juell og almuen på Tåsinge 1714-66 (1993).	120,- kr.	<i>Tåsinge Årbog 1998,</i>	135,-	kr. (100,-)
		<i>Tåsinge Årbog 1999,</i>	135,-	kr. (100,-)
<i>Gunnar Kjar Mortensen:</i>		<i>Tåsinge Årbog 2000,</i>	135,-	kr. (100,-)
Vemmenæs 23. april 1944 (1994).	20,- kr.	<i>Tåsinge Årbog 2001,</i>	140,-	kr. (105,-)
		<i>Tåsinge Årbog 2002,</i>	140,-	kr. (105,-)
<i>Anders Enevig:</i>		<i>Tåsinge Årbog 2003,</i>	140,-	kr. (105,-)
Fakta om Elvira Madigan og Sixten Spare (2005).	248,- kr.	<i>Tåsinge Årbog 2004,</i>	140,-	kr. (105,-)
		<i>Tåsinge Årbog 2005,</i>	150,-	kr. (115,-)
<i>Hans Verner Poulsen:</i>		<i>Tåsinge Årbog 2006,</i>	155,-	kr. (120,-)
Den gode vilje (2007).	178,- kr.	<i>Tåsinge Årbog 2007,</i>	155,-	kr. (120,-)
		<i>Sanghæfte</i>	30,-kr.	
<i>Jytte Munch:</i>		<i>Gl. Tåsinge-kort 1822,</i>	25,-	kr.
Jubilæumsbog (2008).	100,- kr.			

Priserne i parentes gælder for medlemmer af Tåsinge Museumslaug.

Indeks over artikler i tidligere årbøger findes på museets hjemmeside:
www.taasinge-museum.dk

RESERVER ALLEREDE NU DATOEN

søndag, den 6. september 2009

og deltag i museumslaugets udflugt.

Stedet er ikke valgt endnu. Alle er velkomne – så tag venner og bekendte med!

Udflugtsmålet vil senere blive annonceret ved opslag og på hjemmesiden.

